



A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj Buda-Pesten hához küldve vagy postai úton külön a Vasárnapi Ujságra félévre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. uj pénzben. — A Vasárnapi Ujságra a Magyar Sajtoval együtt (a Politikai Ujdonságok nélkül) félévre 10 ft., július—szeptemberre 5 ft. uj pénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó.

Szent László diadala a kunokon.

Kun és magyar! Tehát volt idő, a mikor két nemzet volt ez az egy. Beszélték külön nyelvet, imádtak külön Istent, laktak külön országokban?

Ki hinné már ma ezt el?

Hogy az a derék, daliás kun nép, mely most alföldünk síkjain a leggyökeresebb magyar törzsoöket képezi, mely a legtisztább, vegyületlenebb magyar városokat lakja, mely a magyar név harci dicsőségének leggazdagabb osztályosa, egykor mint ős ellenség ronthatott be a haza határai közé és segített fogyasztani a testvér nemzetet?

Hogy valaha ezt a nevet gyűlölték és a gyermekeket ijesztgették vele Magyarországon s a hozzájuk futó királyt csufra elnevezték „Kun”-nak? — Be jó, hogy ez régen elmúlt!

Midőn Árbocz és Ozul kun vezérek betörték az erdélyi határon, pusztítva, öldökölve rohantak a védtelen hon belsejéig; feldúlták a városokat, a nőket, gyermekeket rabszjira fűzve hurczolák magukkal, s ha néhány évvel később jönnek, midőn a magyar nép pártokra szakadva egymást fogyasztó harczokba merült el, talán az ország szívéig hatolnak s most Magyarországot Kunországnak hívják, a mit sokkal könnyebb volna a német historikusoknak kimondani

De ám roskor jöttek épen! Az ország kormányzata három hős Árpádfi kezében volt: Salamon, Géza és László vezérkedtek a magyar nép felett.

Az ifju király s az ifju hercegek felültetve hadaikat, eléje mentek az országduló hadnak, mely akkor már a Nyírséget és

Bihart végig pusztítva, zsákmánnyal rakottan indult visszafelé, bizonytalan hazájába.

A cserhalmi tetőnél érték őket utól.

A kun vezérek előbb csufosan a kun gyerkőczöket küldék a magyarok ellen háborúst játszani, de az első összecsapás megtanítá őket, minő ellennel van dolguk.

Erre seregeiket hirtelen összevonva, az erdős hegytetőre vonultak fel, ott várták be a magyarok támadását.

A magyar mindig legerősebb volt a rohamban. A fejedel-

mek három csapatra osztva seregeiket, egyszerre támadtak az ellenségre. A hegy meredekét ostromolta maga a heves vérű király, Géza oldalról került az ellenségre, míg László iszonyu erővel ütött derekukra, mindenütt elől rohanva a legsűrűbb tömegek közé. A két vezér egymást kereste a harczban. Nemes szokás volt ez a régiebb hadviselés alatt, férfi férfi ellen, vezér vezér ellen. — Sok vért kellett gázolni mindkettőnek, míg egymást megtalálták s a leghevesebb csata gomolyában találkozána össze. Árbocz életével fizette, hogy Lászlót megismeré, az első összecsapásnál szíven keresztülütve bukott le lováról.



SZENT LÁSZLÓ PÁRVIADALA ÉS DIADALA A KUNOK ELLEN.

Elestével el volt döntve a harcz. A kun elhullt, vagy elfutott, vagy megadta magát. E menekülés közben történt, hogy László meglátott egy futó kunt, a mint ölében egy szép magyar szűzet rabolva vitt lóhátán. Fáradt lovával be nem érheté azt; messziről kiálta a leánynak, hogy ragadja meg a kunt s rántsa le magával. A bátor magyar szűz megkapva e szóra rablója övét, levetette magát a lórul s a vele együtt lezuhant kun rövid tusa után halva esett el László kardja alatt.

Azóta sok század elmúlt, a kun ifjaknak nem szükség a ma-

gyar hölgyeket erőszakkal elrabolni többé, s hogy a kun honsze-
relme milyen meleg? arról beszélnek Petőfi versei, ki maga is ott
nevekedett köztük.

J. M.

Egy másodvirágu fához.

Oda van már a tavasz régen,
A lenge lomb lehervadt;
Nem küld a lég sem lanya szellőt,
Sem lágy, üdítő harmatot.

A tikkadó hévségű nyár, a
Hő napsugár mindent kiolt;
A patak partja nem mosolygó —
A rét, a völgymező se zöld.

Eljött az ősz, siró ködével;
Erdő, berek sárgultan áll:
A félénk lombot elsápasztá
A lassu közelgő halál. . . .

Fonnyad minden; s te jó akácza,
Te most virágzol újra fel!
Tán hogy a hervadásnak bűját
Virágidban — felejtse el?

Vagy a kopár mezők diszél
Bokrétázád föl így magad?
Vagy a derengő őszi napfény
Csalá ki szép virágidat?

Talán zöngelmes dalt hallottál,
S azt hitted, hogy tavasz vagy?
— Pedig egy költöző madárka
Sirá bucsúját ágaodon!

Talán a kikelet szépségét
Virágidban megálmodod, —
Hívén, hogy újra visszahozza
Az illat és szín, bájkorod?!

Vagy tán azért nyílsz : hogy reményt adj
Midőn mindent pusztulva látsz . . .
— Mindegy, bármely okért virágzol :
Csakhogy virágzol jó akác!

Virágid által megmutattad,
Hogy ősszel is lehet tavasz,
S hogy a virág szép, és gyönyört ad —
Ha ősz borong, ha tél havaz. . . .

Bár én is mint te, aggkoromban
Virágozhatnám egykoron :
Lelkem olly ifjan illatozván —
Mint e virágok lombodon!

Thali Kálmán.

Az utolsó budai basa.

Történeti elbeszélés JÓKAI MÓR-tól.

(Folytatás.)

Érzik már a halálszag Abdi basa palotájában! Közelget a
kezdetek vége. Egy láthatatlan kéz vonul végig Magyarorszá-
g téerein s letörli onnan a török hatalmat, mint avatag írást, melyet
nem érdemes olvasni az utókornak.

Pedig milyen mélyen hitték azt bevésni, midőn a nemzet szí-
véig bevágták a betűket! száznegyvenhét esztendeig voltak raj-
tunk, volt idejük nevüket örökíteni. Gazdagok, hatalmasok voltak,
azt tehették, a mit nekik tetszett, építhettek, ronthattak, megölhet-
ték, rabságra vihették, a ki ellenük szolt, övék volt az ország! Mi
maradt meg belőlük? A rossz emlékezet. — Tüzet hoztak ránk,
megolvadtunk-e benne? Vértükből tengert csináltak, belefulad-
tunk-e? Nem örlötte-e meg a belső féreg a nagy oszmán birodal-
mat, melynek birtokában úgy volt elátkozva a kis magyar nemzet,
mint a mumia szájába tett buzaszem. Az pedig tudjuk, hogy kikel,
és kalászt hoz ezredév múlva is.

A nagyvezérek sűrű változása jelenté, hogy az oszmán hatalom
válságai egymást érik. Hogy akar fennállni egy ország, melyben
nem nevelik a legelső erényt, a hazafiúi becsületérzést? Minden
főúr, ki a kormány élén állott, csak saját kincstárára gondolt, csak
palotái ragyogásáról, háremei gyönyöréről álmodozott. A nagyobb-
bokról vettek példát a kicsinyebbek, a diván uraitól lefelé minden-

kinék csak magához hajlott a keze, a roppant hadseregeket fizetni
nem volt pénz, azok éheztek, zugtak; de azért a Csengelközi mellett
egyik tündérpalota a másik után emelkedett s csalárd bizományo-
sok elorzott milliókkal szökdöstek a határokon túl; s ha valaki
panaszkodott, ha a nép siralmát a Divánig merete vinni, azt lázadó-
nak nevezték és úgy bántak vele. Így aztán széthullott lassankint
a hatalom-alkotta épület; kedvetlen hadseregek futni tanultak
megvetett ellenség előtt s összedugott kézzel nézték, hogy dül le
egyik oszlop a másik után?

Vén ember már Abdurrahman basa, közel meg van hetven-
éves; látott már mindent a világon, a mit látni szép és kedves :
élvezte, használta az életet; vitéz volt, dicső nevet szerzett; minek
élne már tovább! Ő is látja jól a közelgő zivatart, ő is tudja jól,
hogy annak nem fog ellenállhatni; de hiszen már hetvenéves. Je-
len volt Kandia ostromában is, akkor mint jancsárok főagája, részt-
vett ama dicsteljes harcokban. Illyen emlékekkel ki ne kívánna
meghalni? Háremének örömei között csak leányának mosolygása
volt még a mi érdekelte; az pedig már nem mosolyog.

Egyik rossz hír hozója a másikat éri nyomban palotája küszö-
bénél; ő azokat mind nyugott arczezal hallgatja ki s nem mond rá
egyebet, mint „dicsőség annak, a ki soha nem változik!“

Van abban is valami szép, a hogy egy öreg katona szemközt
megy a veszély ellen, melyet őrvongó kormányférfiak könnyelműen
érleltek magasra; a hogy meghal egy zászlóért, mellynek nin-
csenek hívei többé, csupán zsoldosai; a hogy eltemetkezik egy vár
romjai alá, mellyről fenn ura megfeledkezik.

Midőn hírül hozák Abdurrahmannak, hogy a keresztyén had-
sereg egyenesen Budának tart, míg a nagyvezér Belgrádba vonult
vissza; Abdi összegyűjté háremét, kincseit, drága paripáit s át-
küldé azokat a Csepel-szigetbe. Tudta, hogy soha sem fogja azo-
kat látni többet. Három nap múlva Bathányi Ádám a könnyű
lovassággal elfoglalta a szigetet; a vezéri hárem és kincsek pré-
dára jutottak; a harcosok sisakkal mérték az elfoglalt aranyat,
ezüstöt s kockát vetettek a régi gazdájukat nem sirató szépségek
birtoka felett. Azt írják, hogy a zsákmányul esett kincs kétszáz-
ezer forintba ment. Mikor Abdi basa illy nagy összeget kihajított
a vár falán, akkor neki nagyon jól kellett tudni a végzetet, melly
rá és a vele levőkre azon vár falain belől várakozik.

Pestet és Ó-Budát nem is védelmezé, minden fegyveres csa-
patját magához vonta Budára. Tizenhatezeren voltak, azoknak
legnagyobb része jancsár. A várat nem lakta akkor magyar nép;
a törökkel csak egy nemzet kötötte még össze sorsát, a zsidók; azok
Pestről és Ó-Budáról kincseikkel együtt mind ide takarodtak. A
zsidóknak mindig fátumok volt, a prófétaikat meg nem hallgatni,
az idők jelenségeit meg nem érteni.

Abdi basa kitűzte a vár négy falára a veres zászlókat; je-
léül, hogy készen áll a harcra.

A körül fekvő hegyeket elfoglalták az egyesült seregek, a
hegyoldalokban felállították a nehéz lövegeket; roppant lovassági
tömegek foglalták el a sikokat és mellékutakat; az erdők között
mindenütt sátrak és lobogók látszottak.

A magyar hadsereg, a lotharingi herceg Károly hadtesténél
a bécsi kapu előtti magaslatokat foglalta el, Miksa bajor választó
fejedelem seregei a Gellért és várhegy közötti tért, a német birod-
almi hadak a vizivárost.

A magyar seregek vezérei voltak : Eszterházy János, Miklós
és Zsigmond, Pálffy János, Miklós és Károly, Batthyányi Ádám,
Draskovics Miklós, Nádasdy Tamás és Petneházy.

Petneházyt saját kértére Károly herceg a gyalog hajduság
vezérévé nevezte ki; örömet is engedtek neki ezt a helyet; tudják
azt régen, hogy a konvertita a legtüzeesebb ostromló.

Gábor barát nagyra becsült férfiú lett a vezérek előtt; egy
tudományos készségű ember, mint ő, sokat ért az ostromló had-
seregre nézve, mert úgy le tudta rajzolni a vár belső védműveit,
hogy azon minden közvitéz eligazodhatott volna; megmutatta, hol
leggyöngébbek a védfalak, hol legkönnyebben hozzájárulható a
sáncz? minő akadályokra találhatnak, ha az első erődtímenyeket
elfoglalják.

Előadásából az derült ki, hogy a legkönnyebben megtámad-
ható része a várnak a Duna felőli meredek, mellynek védművei el-
vannak hanyagolva, s a hol az ágyuk nem sok kárt tehetnek, tűz-
aknáktól éppen nem lehet tartani, leggonoszabb hely pedig a vér-
mező felőli nagy körfal (rondella), mellyet a többi várszögletek

ágyukeresztűt véd, s mellynek előtere nagyon alkalmas tűzknak készítésére. E felett van a löporos torony is, mellyről sokszor mondá Abdi basa, hogy ha már az ellenség a sánczon volna, kanóczot vetne bele s magával együtt a légbe röpítené. Ez tehát átkozott pont lesz az ostromlókra nézve.

Petneházyt éppen nem lepte meg, midőn a haditanács után azt a rendeletet vevé, hogy hajduival a *nagy rondella* ostromát fogja vezetni. Valamint az sem, midőn megtudta, hogy vetélytársa Funkenstein a bajor segédsapathoz tétetett át, kik a víz felől fognak ostromolni. Kezdeti már fatalista lenni s bizni a jóslatokban. „Ne busulj, én is ott leszek!” biztatá őt Gábor barát, a mivel sok volt mondva, mert a tűzértség fővezére, Gonzales Antal, a ráczhegy felőli útegek vezetését a leleményes eszü barátára bizta, kiben az első találkozás után olyan ismeretgazdagságot fedezett fel, a minőt csak egy hosszú élet és meghalni nem akaró boszuvágy tanulmányai adhatnak egy térfinak.

Junius 19-én (1686.) sütötték el az első ágyut a város falai ellen. *)

(Folytatás következik.)

A mérges növényeket

népiskolákban is kellene ismertetni.

A legközelebb elmúlt nyár folytán két gyermeket gyógyítottam, kik maszlagos redősirom (*datura stramonium*) magvaival jölakván, valószínűleg csupán azon kedvező körülménynek tulajdoníthatják életben maradásukat, hogy szüléiknek volt helyben kihez fordulniok gyógysegélyért, különben a köznépénél, köztudomás szerint is, a távolság elhatározó erővel bírván, aligha áldozatja nem lett volna a két gyermek a csemegézésnek.

Ez és ehhez hasonló esetek, akaratlanul is eszébe juttatják az embernek azon szomorú igazságot, hogy : sok ellensége van az ember életének és egészségének, saját maga, s embertársai, meg a természetben található lények által, minők az állatok, növények és ásványok. De más részről meg van azon édes vigasztalás számukra, miszerint az ember, mint erkölcsi valóság, a szabad akarat által van megdicsőítve s értelmi tehetségénél fogva pedig urává lön a természet három országában előforduló minden lénynél, és így tőle függ, a birtokában levő eszközöket czélszerűen aként fölhasználni, hogy a hasznosokat saját javára fordítsa, az ártalmasokat pedig elkerülje.

Van-e valami út és mód, mi által a természet három országában előforduló ártalmas termékek ismerete a nép különféle rétegei közt, ha nem is általánossá válhatik, de legalább a vidék és helyhez kötött állat-, ásvány-, kiváltképen pedig növény-féléknek ismerete által az életveszély és egészség kockázatát kikerülhetését megközelíthetni?

Szerintem nincs más út és mód, melly által a czélt megközelíteni lehetne, mint népiskolákban a természet három országát a nép életéhez alkalmazott modorban gyakorlatilag röviden megismertetni. Például : az állatországból a körisbogarát, pókot, kigyót és ártalmas bogarak, meg férgek különféle fajait, mint a mellyekkel a közéletben gyakran találkozunk, — kiválólág érinteni. Az ásványországból, a rezet, ólmot, higanyt, mirenyt (*arsenicum*), és ezeknek a kereskedésekben kézművi s mesterségi czélokra is árulni szokott készítményeit megismertetni, mint a mellyekből mázat, festéket, sőt néha még házi orvosságot is szoktak, részint tudatlanságból, részint megcsökönösödött balhítból használni. Legkitünőbb figyelmet kellene pedig fordítani a növényország ismeretisére, mint a mellyből legtöbb példánnyal jó érintkezésbe a köznép, a háznál, kertekben és a mezőn és a mi lelkiismeretbe vágó dolog, ártatlan gyermekek esnek miatta bajba, kiknél a tudatlanságot vétségül nem is róhatni föl. — Hogy a nép érdekében elérni ohajtott czélt leginkább megközelíthessük, minden tekintetben gyakorlati kézikönyvre volna szükség, de olyanra, melly nem tudományos rendszerben adná elő a tárgyat, hanem a nép fölfogá-

sához alkalmazkodnék, csupán a közéletben előforduló tárgyakat magyarázná gyakorlatilag és érthető rövidséggel.

E kézi könyvnek, szerintem, természetű ábrákkal kellene ellátva lenni, melly ha nem is a népnek a közéletben tudni szükséges minden egyes terméket a természet három országából, de legalább a gyéribben található fajokat előtűntetné. Azonban a kézi könyvnek legsikerültebb ábrái által sem lehetvén még a czélt teljesen elérni, a néptanítóknak kötelességükbe tétetnék, hogy tavasztól kezdve késő nyárig, különösen a növényzet időszaka szerint, a növényeket eleven példányokban is megismertetnék tanítványaikkal, nemcsak leszakítva száraikról, hanem a helyszínén is, melly szemlélő tanmodor legsikeresebb lehetne következményeiben. Így például : igen gyéren találni oly vidéket, hol kertekben és a mezőn a belindek (*hyoscyamus*), bürök (*wacta*) maszlagos redősirom (*datura stramonium*), nadragulya vagy szépnőnye (*atropa belladonna*) nem találhatnának. — Különös figyelmet kellene fordítani, a gombáknak megehető fajaira is, hogy már az iskolában tanulnak ismergetni a gyermekek a mérges fajtákat; apródonként pedig, és a korral haladva, minden vidék lakosai képesekké válnának az ehhez fajoknak a mérgesektől biztos elkülönítésére s nem történnének oly könnyen tudatlanságból a család körében mérgezési esetek.

Illy kézi-könyveknek előállítását csupán és egyedül testületi erő által lehetvén eszközölni, ohajtandó, miszerint a r. katolikus néptanodák részére a tanintézeti alapítvány buzgólkodjék illetően könyveket előállítani, a protestans néptanodák részéről pedig a f. t. kerületek gondoskodjanak, és minden erejük megfeszítése mellett, habár áldozattal is, ingyen és minél olcsóbb példányokat szolgáltatassanak a népiskolai tanulók kezébe.

Ohajtandó, miszerint éppen a népiskolák érdekében már régóta s még folytonosan működő főt. kerületek bizottmányának becses figyelmét ki ne kerülje ezen tárgy a készitendő tervnél, miről anynyivalinkább meggyőződve vagyok, mivelhogy tapasztalati tényekből tudhatni honunknak realirányát, mire minél nagyobb mérvben törekedni igen nagy szükségünk van.

Addig is pedig, míg a népnevelésnek a népre hatandó jótékony befolyása által oda juthatnánk, hogy az említett rendszer mellett felnőtt iskolai növendékek meglett emberekké válván, a természet három országából előkerülő ártalmas termékek ellen biztos ismerettel bírnak, közegészség- és életbiztonság tekintetéből orvosrendőrileg elkerülhetlen szükségét látnám annak, hogy községileg évenként oly intézkedés tétetnék, miszerint a kertekben és házak környékén csaknem mindenütt vadon teremni szokott belindek, maszlagos redősirom és szépnőnye mérges növények kiirtatnának, még pedig magvaik érése előtt, hogy magvaikat elhintvén, következő évben ismét ki ne keljenek és ne szaporodjanak. És hogy az illy intézkedésnek kellő foganata lehessen, az egészségi osztály által eszközölt és helytartóságilag leküldött rendeletnek kellene a községek előjáróihoz kimenni, kik felelősség terhe alatt, és a hol rendszerinti orvos létezik, ennek közremunkálásával, legalább évenként kétszer szemlét tartanának a lakosok házkörnyékén, és a gondatlan, vagy rendeletnek ellenszegülő házigazdákat és szülőket érekenyen büntetnék.

Az illy csekélységnek látszó dolgokat némelylek tán kicsinyleni is fogják, mert nem gondolják meg, hogy könnyebb az életet és egészséget óvgyógymóddal megtartani, mint az elvesztett visszahozni, vagy visszaadni. Nem gondolják meg, hogy a nép jólététől függ az állam jóléte, s hol a nép testben és lélekben szegény, ott az anyagi állapot csak teng és virágzásnak sohasem fog indulni, következésképen az állam sem lehet boldog és virágzó. Az illyenek azt sem gondolják meg, hogy a nép jóléte érdekében ilyenképen működni, az orvosi rendőrségnek főfeladata.

Dr. Kun Tamás.

A tatai vár.

Tata, hazánk dunántúli részének egyik legelénkebb s legcsinosabb mezővárosa, fekszik Komáromtól $1\frac{1}{16}$ s Budapesttől $4\frac{3}{16}$ állomásnyira, amattól délkeletre, ettől pedig nyugotra gyönyörű, regényes vidéken, a Vértes-hegylánc oldalánál. Különösen nevezetes szép angol kertjéről, márványbányáiról, meleg fürdőiről, mintegy 600 holdnyi tért elfoglaló nagy taváról, mellynek északnyugoti partján legnagyobb nevezetessége képünkön : látható régi óra is épült.

*) Kutatóm a napra nézve igen eltérnek, két egykoru krónika közül egyik : „Der siegreich geendigte etc. XV-jährige Türkenkrieg.“ Kelt 1699-ben, junius 13-ra teszi az ostrom kezdetét, egy másik : Johann Christoph Wagner's Christlich und Türkischer Staedt- und Geschichtsspiegel, melly az ostrom utáni évben adatott ki; junius 19-ét említi. Azonul is minden egyes fegyvertényt, nevezetes férfiak elesését stb. hat nappal későbbre teszi, mint az előbbi. Hammer Purgstall junius 28-ról kezdeti az ostromot (Geschichte des osmanischen Reiches), Palagyal szerint pedig junius 18-án érkeztek meg az összes seregek Buda alá. Így ez legjobban megegyez a második könyvben idézett adattal.

Hogy Tata már a rómaiak által is ismert és kedvelt hely volt, s itt nekik gyarmatuk létezett, azt kétségtelenné teszik a gyakran találtató római pénzek s egyéb régiségek. Reichard régiségbuvár szerint Tatát a rómaiak „*ad lacum felicem*”-nek nevezték.

Tata nevét állítólag sz. Istvántól vette. — De hogy régi várát ki építette, az a középkori történetek homályában vesz el. — Annyi bizonyos, hogy IV. Béla idejében már létezett. — Volt itt egy Deodat gróf által még I. István idejében alapított apátság is, azonban azt hihetőleg a tatáridők viharai rombolák és törölék el.

Később a vár királyi birtok lön, s nevezetesen Zsigmond, Mátyás és II. Lajos királyoknak kedvencz mulató helyül szolgált. — Különösen a nagy Mátyás szeretett időzni itt, a Vértések bérceitől koszoruzott regényes vidéken; ugyancsak ő neki köszönheti a vár is újabb erősítéseit és kicsinosítását.

II. Lajos utolsó éveiben szomorú látványnak lőnek tanuivá e százados falak; nevezetesen az akkor itt időző ifju fejedelemmel Szolimán császár követe, *Berghám*, illetlenül bánván, a megsértett királynak felbőszült környezete által a képünkön látható keleti bástyáról az öt vagy hat ölnyi mélységű tóba vettetett. — E miatt gerjedt aztán fel annyira a hatalmas török császárnak haragja szerencsétlen hazánkra.

Az erre csakhamar bekövetkezett mohácsi vész után Tata, hol János, hol Ferdinánd király birtokában volt, majd a török pusztítások idejében sokáig véghelyül, Komáromnak elővárául szolgált. A híres törökirtó Thari György is volt egy ízben kapitánya.

1622—55-ig Komárom-, Fehér- és Pilismegyék több ízben felszólították e vár falainak megújítására, a mi meg is történt. — Mindazáltal később a törököktől véres ostrom által bevétellett s lerontatott. Majd a várossal együtt gróf Csáky László birtokába jutott.

Újra megerősítettén, a Rákóczy-forradalom zavaraiban a kuruczok szállták meg, de 1707-ben a császáriak bevették s lerombolák.

— Így állt sokáig romokban, különböző családokat uralván, mig nem századunk elején gr. Eszterházy Miklós 1815-ben fölépíttette s azon állapotba helyezé, a melyben most van.

I. Ferencz császár a bécsi békekötést itt írta alá. — Az 1848—1849-ki forradalomban is volt e várban némi kis csetepaté.

A bástyák még meglehetősen karban állnak, kivált a tő felől; a vagy hat ölnyi mély, s 10—12 öl széles sánczárók most is teleereszthető vízzel, s ekkor a vár el van szigetelve. — Nevezetes nagy csonka tornyu közép-kastélya, mely kétemeletes; most a fényes grófi család levéltárát, s uradalmi hivataltermeket, irodákat stb. foglal magában. — A hajdani lovagteremben függenek az Eszterházy-ösök arcképei.

A bástyák aljában sötétlenek a hajdankor rémes maradványai, a nyirkos börtönüregek.

Van még e várban egy kápolna; s udvarán és csarnokaiban nevezetes, részint szobor-töredékekből, részint feliratos márványlapokból álló római emlékek láthatók.

A déli bástyaépületek egyikében: az ugynevezett kintoronyban: a mult századok kinzó eszközei: óriási zuzó-kerék stb. láthatnak: hirdetvén az ó idők borzadályosságát a jelen szelidebb kor gyermekeinek.

Tk. —

Kondor-keselyűk lakomája Afrikában.

(Déli-Nubiában.)

Afrika pusztáit sem csinált országutak, sem vaspályák nem hálózák be; ott a közlekedés csaknem egyedül a tevék, a puszták e hajói által történik. A kereskedők vagy utazók cselédekkel, kíséretükkel együtt többen összeállva, csoportosan kelnek a hosszú utra, s e csoportokat *karavánoknak* nevezik. Az illy csoportosan utrakelés ott nélkülözhetlen, részint, hogy a lakatlan pusztákon előforduló betegség vagy más szerencsétlenség esetén egymásnak segélyt nyujtsanak, részint, hogy a támadó rablók ellen hathatósabban megvédjék magukat.

A pusztá homoksíkságon sem nyomot, sem csapást nem látnak, mely utmutatójuk lehetne, mert a csapást, a nyomot pár óra mulva elfújja, betölti homokkal a szél. Legbiztosabb utmutató még az utközben kidölt tevék gyakran előforduló csontváza, mely a homokból itt-ott kifehérik. Hol pedig még ezt is betakarta homokfúvatával a szél, ott gyakran eltéveszti a vándor ösvényét, neki megy a végtelen pusztának, hol irányt tévesztve a nap tikasztó hőségében élen szomjan leli gyakran az egész karaván halálát.

Az illy eset nem ritka; kivált pedig sok teve esik áldozatul, nem mint-ha kényes állat volna, de mert a számárénál is nagyobb türelmén végre is erőt vesz az étlenség, szomjúság. Igen sűrűn találhatók azért utközben a tevecsontvázak, de dögtest soha, mert azonnal lekoppasztják ennek minden darab husát a számtalan ragadozó madarak s egyéb állatok. És ez nagy áldás az utazóra nézve, mert a magában peshedő hulla dögleletessé tenné a körüléget.

Érdekes az illy lakomát látni, melyet rajzunk s leírásunk által igyekszünk olvasóink előtt lehető hiven feltüntetni.

A teve tulajdonosa vagy hajására nagy hajlammal viseltetik ez állat iránt, s átkozza a ragadozó madarak seregét, melyek tevéjét eleste után azonnal felfalják. Ördögöket lát azokban, különösen a kondor keselyű (grifmádár) van előtte rosz hírben, melyről hiszi, hogy csupán mája használható, az is csak a varázslók- s kuruzslók által mások elbűvölésére s megigézésére.

Midőn az utfélen valahol egy teve kidől s csillogot rug, elsőnap nem bántja semmiféle állat hulláját, kivéve, ha a dögész (hyena) véletlenségből rá talál akadni. Ha tehát a dögésztől menten marad, másnap reggel azonban már a feketefejú, nyaku, fejrhasu pusztai hollók

(*Wüstenrabe*, *Corvus umbrinus*) kezdenek körébe, elsőbb egyenkint, aztán mind seregesebben gyülekezni.

Nagy lármát csapnak a dög körül, követik őket a piszkos dögkeselyűk, s számos élődi kánya (*Schmarozer-Milane*, *Milvus parasiticus*). Mind ezek örvendező csevetelés közt lepik el a hullát s kopogtatják, kísértgetik, hol lehetne azt már egyszer megkezdeni, de csorrai mind gyengék a bőrt átyukasztani s a hushoz férni; a dögkeselyűk megkísértik ugyan a szemét kikopácsolni, de ez sem sikerül nekik, sőt a nyelvéből is csak keveset bírnak elcsipdesni.

Most megérkezik a rablósas (*Raub-Adler*, *Aquila raptor*) is, egyenesen a teve fejére megy, szemét csorrával kiveszi. Az élődi kányák egész serege tolul oda részesülendő a szerzeményből. A rablósas felboszontva ennyi szemtelenség által, közjük veti a szemet, melyen azok aztán sokáig elcsizakodnak.

Nemsokára ott van a füleskeselyű is (*Ohrengeier*, *Vultur auricularis*), mely a teve bendője pupján foglal helyet s megjelenése után az apró csavargók ott hagyják a dögöt s tisztes távolságban foglalnak helyet. A hollók s kányák valamely közeli emelkedettebb helyre, tuskóra, alacsony fára, bokorra sorakoznak, a többiek közelebbre állnak, a szerint, a mint erejük önzete bátrabbakká teszi őket. De mindegyik azonnal közelebb lopózik, mihelyt véli, hogy a füles keselyű nem látja meg, melynek tekintete azonban ismét visszaüzi előbbi helyére.

A füles keselyű az első, ki elég erős csorra levén, elég szerencsés a zsákmány bőrét atlyukaszthatni s a lakomát megkezdhetni. Leírhat-



Gróf Eszterházy Miklós várkastélya Tatán.

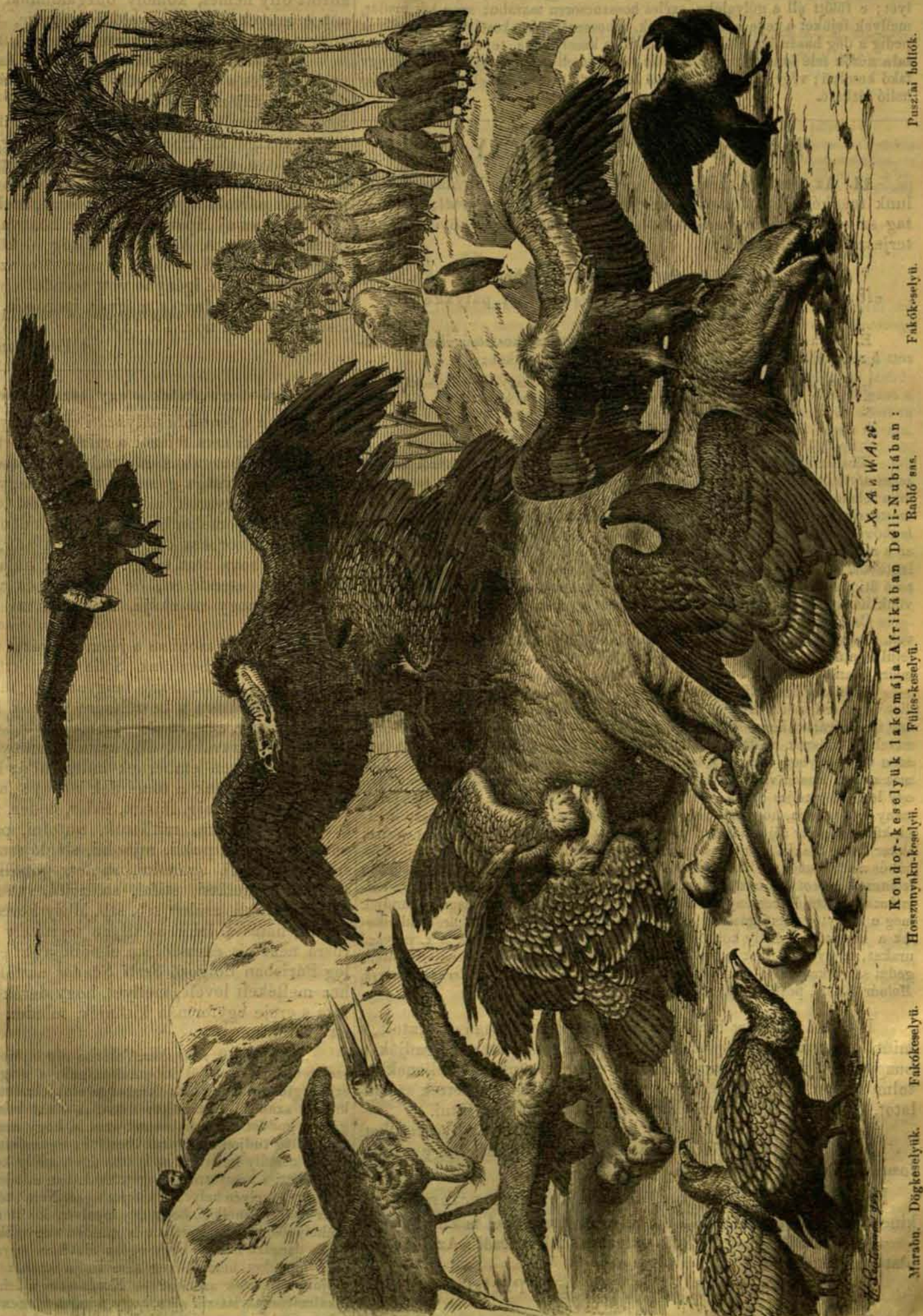
lan mohósággal eszik ez állat, s valahányszor egy darab húst kiszakaszt, azt esorrában tartva erősen, addig rázza, míg csupán az marad szájában, mit összecsapva tart, a többi pedig széthull, mire aztán nagy étvágygyal rohan a körülállongók serege, s vége hossza nincs most a czivakodásnak.

Az elősorolt madarak mindegyik neméből mind számosabb éhes példány csődül össze. — Megjönnek a fakó keselyűk és a hosszú lábú, hosszú, erős, szélescsorru marabu, mely a füles keselyűket örömet elriasztaná, ha bírná, de azok helyt állnak, ő neki csak a hulladékkal kell beérnie. A füles keselyűk leginkább csak a hussal töltöznek, ellenben a hosszú nyaku keselyű a teve hasába bedugja nyakát egész a nyakravalójaig, s kiránczigálja onnét a beleket, az utána sorbaállók tovább-továbbra húzzák, falják. Most kezdődik még csak a verekedés, mert ez izletes falatokból mindegyik akar részesülni.

Lassankint annyi ragadozó madár gyűl össze, hogy hozzá sem férnek a döghöz. — A folytonosan ujonérkező éhesek elverik a már jóllakottakat, melyek tunyábbak lévén, nem sokáig védelmezik magukat, s így a hullára folytonosan éhes sereg száll le. — Nem csuda tehát, ha egy teve felfalására alig kell pár óra.

A lakoma nem folyik le ily háborítlanul vigan, ha e közelben falu vagy város fekszik. Illyenkor tömérdek eb is ki szokott rándulni a mulatásra. A keselyűk persze nem eresztik a hullához s mihelyt egy csoport eb mutatkozik, a falatozó madarak kicsinye nagyja felhagy az evéssel, egy csoportban támadó állásba helyezkedik s az ugató ebekre rohan, melyek nem sokáig állják a dicsőséget, mert a madarak csorra csakhamar lyukat vág vékonyzörű bundájokon, úgy hogy vonitva iramlanak hazafelé! nem is véve észre, hogy nem álltak egyedül a csatatéren; mert a marabuk is a keselyűk örökös esküdt ellenségei, e közben a keselyűk hátát szokták ütlegelni nagy súlyos otromba csorraikkal. — Az ebeken kívül még vadászok is háborgatni szokták a lakoma örömeit. Ezeket a nagyélvezet és láma közt a madarak észre sem veszik s illyenkor huz lépésre is meg-

közelíthetők. Ha közéjük lőnek, az épen maradt madarakat a durranás s társaik megsebesülése vagy végvonaglása nem igen zavarja, inkább csudálkozni, mint félni látszanak. Csak többszöri lövés után szálnak fel mind a



Pusztai bollok.

Fakókeselyű.

X. A. W. A. 26.
Rabló sas.Kondor-keselyűk lakomája Afrikában Déli-Nubiában:
Hosszynyaku-keselyű.

Fakókeselyű.

Marabu. Dögkeselyűk.

hulláról, a körül az emelkedettebb helyekre szállnak, onnét vizsgálva, fontolgatva a baj okát s azt, vajjon vége-e már a veszélynek s folytatni lehet-e a lakomát, míg csak az étekben tart.

Rajzunk, valamint e leírás egy afrikai utazó ecsete s tolla után van itt visszaadva.

E rajzon, balról egészen az alsó szögletben áll két dögkeselyű, sokban hasonlít a pulykához; a teve egyik hátsó lábán egy fakó keselyű foglal helyet; e fölött áll a gólyalábu, széles hosszucsurru marabu; azon két madár, melyek fejüket a teve hasába dugták, a hosszú nyaku keselyűk; a melyek pedig a dög hasán legfölül vannak, a füles keselyűk; a teve nyakánál s hát-tala nézők felé fordul a rabló sas; az pedig, mely a teve fején áll, ismét egy fakó keselyű; végre a rajzon jobbról legészlel a teve feje előtt egy pusztai holló látható.

PÁLYÁZATI EREDMÉNY.

II. Az asztalos mesterségbeli műszavak megbíráására általunk megkért bizottmány, mely szintén dr. Bugát Pál, akad. r. tag szíves hozzájárulása mellett végzé feladatát, a következőben terjeszti elő ítéletét.

Bírálat az asztalos mesterségben

előforduló műszavak összegyűjtésére tett pályakérdés tárgyában.

E célra alulírottaknak a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez beérkezett 5 rendbeli pályamű adatott át, a következő jelleggel:

1. szám. Jelige: Tehát mi iparosok is fogunk már magyarul beszélhetni!
2. " " Ki szüntelen előre nem törekszik, az hátra marad.
3. " " Összműködés eszköze a haladásnak.
4. " " A magyar asztalos.
5. " " Célra törekedni szükség, azt elérni boldogság.

Bírálok figyelmes vizsgálat után a fentebbi pályaművek közül az 5-ik szám alatti találták a pályadíjra legérdemesebbnek, részint azért, mert — a mi a feladott kérdésre nézve fődolog volt — a pályamű szerzője az asztalos mesterségben divatozó műszavakat legszorgalmasabban gyűjtve össze, legbővebb szógyűjteményt küldött be; részint pedig és leginkább azért, mert az e mesterséget is annyira elárasztó idegen kifejezések megmagyarításában legtöbbet mert, s legnagyobb sikerrel járt el, és bár nem minden új kifejezése üti meg a mértéket, de van közöttük sok igen talpraesett, melyek nyelvünk hézagait pótolván, valóságos nyereség gyanánt tekintendők.

Csaknem hasonló dicséretet érdemelnek az 1. és 3. szám alatti pályaművek, melyek az előbbeni írói tehetség és szabatos előadás tekintetéből még felül is mulják, csak hogy nem nyujtnak oly bő anyagot, mint a fentebbi, a miért is amannak (az 5. sz. alattinak) véljük a jutalomdíjat kiadatni.

Azonban, ismételjük, hogy nemcsak a jutalmazott, hanem a másik két, dicséretet érdemelt pályamű is nagyon figyelemreméltó, sőt örömmel mondhatják a bírálok, hogy egy pályárat sincs az öt között, melyben igen hasznavehető műszók ne találhatnának. Ugyanazért a munka kiadására nézve azon véleményben vannak a bírálok, hogy ne csupán azon egy, mely jutalmat nyert, lásson világot, hanem valamennyi pályaműből összeszerkesztve egy lehetőleg teljes asztalos műszótár nyerjen a közönség. Az eddigi eredmény is tanúsítja, hogy a Vasárnapi Ujságban pályadíj kitűzött tisztelt hazánkfi a csekély díj árán igen jó vásárt tett a közönség számára, de ez csak akkor lenne igazán gyümölcsöző, ha egy dologhoz értő, — tán nyelvtudósokból és asztalosmesterekből összeállítandó — választmány a bejött öt pályamű felhasználásával egy asztalos mesterségi magyar műszótár szerkesztésére vállalkoznék. Bírálok reménylik, hogy tudományos intézeteink nem vonandják meg e tárgytól pártfogásukat s hogy a pesti asztalos-cséh örömeit vállalkozik a kiállítási csekély költségek fedezésére; minélfogva kéri a t. pályázó urakat, hogy műveiket a pesti asztalos-cséhnek további használatul átengedni szíveskedjenek. — Pest, nov. 14. 1859. — Ács Lajos, Merényi Henrik, Molnár József, pesti asztalosmesterek, mint bírák.

Igy szól a felkért bírálok urak értelmes, világosan okadatolt, s mint magunk is meggyőződünk, igazságos ítélete. Fogadják a buzgó fáradozásért ezennel hazafiúi elismerésünket, s leljenek jutalmat azon öntudatban, hogy jó és hasznos ügynek tettek szolgálatot, melynek talán nemsokára szép sikerét fogjuk látni.

A fentebbiek kiegészítéséül hozzá adjuk még a következőket.

A jeligés levelek felbontása alkalmával kitűnt, hogy a jutalomra érdemesített 5-ik számú pályamű szerzője

KISS SÁMUEL, asztalosmester Debreczenben, kinek a 7 darab aranyból álló pályadíj azonnal el is küldetett. *)

A dicsérettel megemlített pályamunkák szerzői: Az 1-8 szám alatti munkái:

SERLI SÁNDOR, asztalos-segéd Párisban.

A 3-ik szám alattié:

SZATHMÁRY S. FERENCZ.

gépész s munkavezető Kolozsvárott (Rajka P. urnál).

*) Az Asztalosfi ur által eredetileg kitűzött 5. s a debreczeni asztaloscséh által példólag küldött 2 = összesen 7 darab arany.

Igen sajnáljuk, hogy e két mű derék szerzőit nem jutalmazhatjuk érdemeik szerint, de műveiket olvasva, lehetlen nem ohajtunk, bár minél nagyobb mértékben találkozunk hazánk iparosai között oly nemes, komoly buzgalommal s oly értelmiséggel, minőt e művek, lelkiünk valódi öröme, tanusítanak. Adja Isten, hogy e szép kezdet, ez elhintett magok dus eredményekké nőjenek.

A pályaművek kiadására nézve mi is teljesen osztjuk a bírálok urak nézetét s velök együtt ohajtjuk, bár az ott érintett választmány létesüljön. Csak így lehet e tárgy gyümölcsöző s célra vezető. Az asztalos-cséhek karolják fel ez ügyet melegen s ne hagyják kezökből kisiklani az alkalmat, hogy szép iparáguk nyelvét megtisztítva, mind a szakbeli értelmességnek, mind a hazafiságnak hozhassanak áldozatot. A tud. Akadémia és nyelvtudósaink pedig fordítsák pártoló figyelmüket e térre, melynek arra valóban szükség van; az új „Iparosok Lapja“ bőanyagot találhat itt folytonos tevékenységre. A Vasárnapi Ujság — köszönet érte a díj kitűző álnévű Asztalosfi urnak! — megtette az első komoly lépést s a mennyire sokfelé igénybe vett teendői engedik, ezután is hiven el fog követni mindent a magyar iparosok szellemi érdekeinek emelésére. — Pest, nov. 15. 1859.

A Vasárnapi Ujság szerkesztősége.

Kísérő észrevételek s egy asztalos-segéd levele Párisból.

Midőn a fentebbi pályázati eredményt közléstesszük, lehetlen örömről ki nem fejezni a mindinkább terjedő szellemi érdekelt-ség, hazafiúi buzgalom és értelmi fejlettség tényei felett, melyeknek tanubizonysága gyanánt vehetni nagy részben a jelen eredményeket is. Magyarok, mivel magyarok legyünk testben lélekben, gondolatban, érzelemben, az élet minden viszonya között! — ezt papolja, oda törekszik a Vasárnapi Ujság, mióta fennáll mindazon körökben, hova utat talált. Istennek hála, mint gyümölcs a fáján zaj nélkül, csendesén, de biztosan és visszatérőn érkezik a mivelődés nagy munkája, melynek mi uttörő napszamosai vagyunk.

Másrésről azonban a jelen pályázat valóban komor gondolatokat ébresztett bennünk. Soha sem hittük volna, ha e pályaművekből nem látjuk, hogy magyar iparosaink oly iszonyu zagyvalék megtanulására s beszélésére vannak kárhóztatva, minőt p. o. csak ezen egy, szintén a világ majd minden nyelvéből összehordott s eltorzított szavakból álló asztalos műnyelv is felmutat! Minő rosszul esik idegen embernek hallgatni az illy szavakat (pedig csak néhányat említünk a tömérdek közül): „ajnszacz, anslág, aufszacz, kaszni, szágli, czajg, lájszni, féder, flóder, fuszpódní, kantni, klapni, kvadrop, mántlifa, mitlistuk, nutolni, pangájzni, pimzli, politúr, pucolni, pudli, pukli, rajbolni, sláglájszni, slicz, smirolni, snirkli, spakli, spándli, spanolni, spalet, spindli, sprajcz, sproszni, srég, stengolni, stelázsi, stifni, stószolni, súber, sublód, szimz, szokli, valezni, vinkli, zsalu“ stb. stb. Milly korcsfajzatok! De hogy minő lealázó hatással lehet az illyen torznyelv magára az értelmes iparosra nézve is, ékesszólóan elmondja azt egyik pályázónak, a jelenleg Párisban dolgozó **Serli Sándor** asztalos-segédnek, pályaművéhez mellékelte levele, melyet, hogy derék iparos hazánkfiának akaratára s erejére egyformán kitűnjék, minden szó változtatás nélkül im itt közlünk:

„Páris 1859. júliusban. Valóban rég eljött ideje, hogy ezen, mindinkább szegényítő helyzetből kibontakozzunk, s magunkat és mesterségünket a szükségtelen idegen szavak rabsága alól felmentsük. Bizonyára az illető urak, kiknek szakuk, nyelvüket művelni, s azt mindinkább tökéletesíteni, nagyobb gondot fordíthatnának arra is, hogy ne csak az ugynevezett tudományos világ tudjon magyarul beszélni s egymással közlekedni, hanem, hogy az alsóbb osztály is. értem az iparosságot, mely kétségkívül legnagyobb tömeget képezi a nemzetnek, magát, szakában minden idegen szó használatát nélkül, anyanyelvén helyesen kifejezhesse. Nem szegényítő-e az, midőn egy magyar iparos, anélkül, hogy anyanyelvén kívül mást tudna, kénytelenítettik, műhelyében ezen egyetlent is minden negyedik, ötödik szavával elferdíteni, — és daczára annak, hogy egész életében ugyanazon műszavakkal, ugyanazon műveket készíti, még sem tudja azokat anyanyelvén nevezni? — S vajjon, mi ennek az oka? — Korántsem a lehetetlenség; nyelvünk eléggé alkalmasnak látszik arra, hogy minden idegen szót nélkülözhetővé tegyen; mit, úgy hiszem, a most mindenfelől beérkezendő pályázatok eléggé be fognak bizonyítani. — Hogy mi iparosok tiszta és tökéletes műszavakkal szolgáljunk, azt kívánni sem lehet; de reményem, miszerint nyelvészeink az ajánlottakat minélfőbb szívesen kiköszörölendik.

Jelenben nem mellőzhetem, hogy a tisztelt pályázató urban ne méltá-nyoljam, a nemes ügyseretet, melylyel iparága s főképp anyanyelve iránt

viseltetik, s melylyel mint hazafi kétségkívül irodalmunknak is szolgálatot tesz; továbbá más szakbeli iparos társainak példát mutat, mint kellessék nekik is magukat az elkorcsosodásból kirántani, hogy maholnap a virágzó magyar ipar illető ágát méltán és büszkén elfoglalhassák.

Legyen azért jutalma *Asztalosfi* és a többi résztvevő uraknak, kik szintén járultak a pályadíj gyarapításához, azon öntudat, miszerint nemsokára nekik fogja köszönhetni az egész magyar asztalos-iparág, hogy többé idegen szavakra nem szorul, és hogy saját iparnyelve jövőre biztosítva leendő.

De hogy ezen szép szándék meg is teremje gyümölcsét, kívánatos, hogy az mindenki által felkaroltassék. Ezért mindenekelőtt szükség, miszerint a leendő helyes műszótár minél inkább elterjesztessék az egész országban, s hogy főképp a segítők, kik legtöbbet tehetnek, ne csak közönyös résztvevői legyenek a szép akaratnak, hanem hogy igyekezzenek a műszavakat maguk közt elterjesztetni s minél inkább életbe léptetni, az idegencet pedig irgalom nélkül kiirtani. — Erre volna igazán czélszerű, hogy maguk közt a műhelyben büntetést szabjanak, az eddigi gyakorlott sok neveltséges büntetés helyett; ennek legalább eredménye lenne, s nemsokára maguk is örülhetné-

nek a sikernek. — Eleinte ugyan nehezen fog esni a megszokott korcszavaktól elválni, de akarat és egy kevés kitartás bizonyára hamar sikerre vezetend, s kevés idő múlva szégyennek tartandja mindenki a legkisebb műszói hibát követelni. — Részemről ohajtom a legdusabb eredményt minél előbb, az ügynek igaz részvevője :

Serli Sándor,

asztalos-segéd Párisban, rue St. Antoine 195 chez M. Marnotte.

E szépen és igazán elmondott szavakhoz nincs többé mit hozzá adunk. Bár meghallgatnák azok, a kiket illet! *)

*) Levele végére még a következő utóiratot mellékelte a derék pályázó :

„Részemről igen örülök, hogy, miután alkalmam volt megtudni Párisban ez érdekes pályázati czélt, magam is szerencsés lehetek hazámnak tehetségem szerint szolgálni. — Ha netalán a pályázás, — ugy történetesen — részemre kedvezőleg ütne ki, ugy — a helyett, hogy azon néhány darab aranyat hazánkba száműznék, — kérem azt a pályadíj elitélése utáni először felállítandó községi könyvtárnak küldeni.“

T Á R H Á Z.

Kérelem a Kazinczy-ünnepélyek ügyében.

Minden igaz honfi keblét magasztos örömmel töltte el azon őszinte s osztatlan lelkesedés, mely Kazinczy Ferencz emlékeztetere, a mult napokban közöttünk országszerte nyilatkozott. Nemcsak nyelvünk s irodalmunk nagy reformátorának örök érdemeit hangoztattuk amaz ünnepélyek által : hanem új, és ez idő szerint többszörös nyomattal bíró bizonyosságát adtuk annak, hogy legdrágább kincsünk — nemzetiségünk érzése élelkebben heviti szívünket, mint valaha.

Nem tulajdoníthatok ugyan magamnak különös érdemet ez országos nemzeti ünnep létesítése körül : mindazáltal hűség nélkül szabad fölemlítenem, hogy pár év előtt nekem jutott a szerencse, hirlapok útján első hangsúlyos szótartó intézkedni hazafiaihoz, azon már megpendített, de elpendülni látszott eszme fölélesztésére, hogy Kazinczy Ferencz születésének évszázados fordulat napján emlékünnepet üljön a hálás nemzet. Ez emlékünneppel bizonynyal szótartom nélkül is megtartatott volna, mert csak egy kipattanó szikra kellett, hogy ez alkalommal mindazon hazafias érzelmek föllobbanjanak, melyek szíveinkben lobbanásra készen állottak; de az én szerencsém, s az én örömöm marad, hogy ez oly nagyszerűvé vált közlekedést illetőleg én is lendíthettem valamit.

S vajjon, midőn a hon vidékein jobbra-balra elenyésznek az ünneplés dicsőítő hangjai, feledésbe hagyjuk-e merülni ama nevezetes nap emlékét, mely ezdeig páratlanul áll irodalmunk történetében? megelégedjünk-e az azal, hogy a hirlapok, hivatásuk szerint, a mai nap élénkséggel borítván a tegnapi érdekét, töredékes közleményekben mutassák föl a Kazinczy emlékünneppel rajzait? Mind a dicsőített nagy ember emlékezte, mind az esemény történeti fontossága, mind az olvasó-közönség érdeke egyiránt kívánni látszik, hogy azon nevezetes nap képei egy rámába foglalva, egy könyvbe gyűjtve tartassanak fenn, s legyenek folyvást bizonyosságai a nemzeti szellem örvendeztető fölvilágításának.

Tisztelettel kérem azért mindazon honfitársaimat, kik hazánk különböző városaiban, a Kazinczy-ünnep rendezői, részvényesei vagy tanúi voltak, méltóztassanak a végbement bárminemű dicsőítések, színi előadások, lakomák, iskolai ünnepélyek, s több effélékről a lehető legpontosabb s részletesebb leírást készíteni, s azt, valamint a fölolvastott dicsbeszédet, költeményeket, s bármi egyéb idetartozható apróságot is hozzám f. é. decemb. 10-éig elküldeni. — En egy érdekes Kazinczy-emlék minél czélszerűbb s izletesebb összeállításán tölem telhetőleg igyekezni fogok, s ha tán ezáltal némi áldozat nyújtatik nemzetiségünk oltárára, az nem az én személyem, hanem mindnyájunk érdeme lesz. — Miskolcz, novemb. 10-én 1859. Lévy József.

Irodalom és művészet.

+ (Új megjelent művek.) Heckenastnál ismét egy sereg könyv jelent meg, névszerint : „*Berzsenyi Dániel versei*“, a legteljesebb kiadásban; e gyűjteményhez a jeles költő életrajza van csatolva Toldy Ferencztől; ékesíti még e könyvet Berzsenyi aczélmetszetű hű arcképe. Ára 2 ujt. — *Tóth Kálmán összes költeményei*, szintén a költő arcképével. — „*Arnyak*“ cím alatt bünesetek gyűjteménye két kötetben. Érdekes és tanulságos munka ez főleg ügyvédek és bírák számára, dr. Hegedűs Lajostól. — A „*Háborúk könyve*“ III. IV. és V-ik füzet, egy kötetben, érdekesen összeállítva a „M. Sajtó“ és „Pol. Ujdonságok“ munkatársai által.

+ (A „*Budapesti Szemle*“) XXI. füzet, megjelent; tartalma következő : I. A nemzetgazdasági eszmék és elméletek története. Első közlemény : az ó és középkor; Kautz Gyulától. — II. A török uralkodás Magyarországon. Első közlemény; Salamon Ferencztől. — III. Hedvig királynő; Hatzani Mihálytól. — IV. Művészek csarnoka. 1. Rubens. Planché után. — V. Irodalmi szemle. La Légende des Siècles, par M. Victor Hugo, 2 vol. 1859. — „*Emérke*“ cz. epicus költemény fordításával, mutatványul. Tóth Kálmántól. — VI. Kazinczy Ferencz születésének százados ünnepe, 1859. oct. 27-ikén. — Bárd Eötvös József beszéde. — Szász Károly költeménye. — Toldy Ferencz visszapillantása Kazinczy írói pályájára. — Tompa M. költeménye. — Gróf Desseffy Emil zárszava.

+ („*Hódolat Kazinczy Ferencz szellemének*“) című új zeneművet ad ki Rózsavölgyi; a százados ünnepély alkalmával zongorára szerző Mocsonyi Mihály. Ára egy forint.

+ (Kempelen Győző,) a „Sz. H.“ szerkesztője „*Kazinczy-ünnep Magyarországon* 1859-ben“ című korszerű emlékkönyvet szerkeszt. Tartalma leendő : a magyar irodalom állása Kazinczy előtt; Kazinczy életrajza és befolyása a magyar irodalomra; az irodalom fejlődése Kazinczy nyomán; a fővárosban és a két testvérháza városaiban tartott Kazinczy-ünnepélyek részletes leírása; az ez alkalommal tett vagy indítványozott hazafiai áldozatok elősorolásaival; s Kazinczy arcképe. — Az előfizetések egy új fital f. év végeig küldendők be. Megjelenik a jövő tavasz elején. — Egy másik illy könyvet Lévy József is hirdet s illető felhívását mai számuk egész terjedelmében hozza.

(A „*Delejtű*“, Temesvárott megjelenő egyik legjobb vidéki magyar lap) kiadó szerkesztője, Pesty Frigyes, e lapnak 1860-ik évi folyamára feltételes előfizetést hirdet. Kijelenti ugyanis, hogy csak akkor folytatja a „*Delejtű*“ kiadását, ha a kiadási költségek fedezésére megkívántató előfizetők száma, még jövő december hó 20-ig jelentkezik. Az előfizetési ár fél évre 3 ft. 15 kr., egész évre 6 ft. 30 kr. ujpénz. — A magyar lapirodalomra, valamint a nemzeti műveltség ügyére nézve is veszteség volna, e lap megszűnése, mert ép oly városban jelenik meg és ép oly vidékre terjeszkedik ki, hol a magyar nemzeti szellemi s anyagi műveltség ügyének az ő támogatására legnagyobb szüksége van. Részesült is e lap eleinte szép pártolásban, s bár e pártolást tartalma folytonos javulása által, minél nagyobb mérvben kiérdemelni igyekezett, előfizetőinek száma, kivált a legutolsó nyári fél év alatt annyira csökkent, hogy a tulajdonos szerkesztő csak tetemes veszteséggel folytathatta kiadását. — Az amerikai Egyesült államokban alig találkozik ezer lakossal bíró oly község, melynek legalább egy helyi lapja ne volna; nálunk pedig oly vidéken, mely legalább is kétszázezer lakost számol s ennek felénél jóval több magyar, nem bír egy magyar lap megállni! — Remélünk azonban hazánkfiainban annyi érdekeltséget és hazafiaságot, hogy a nemzeti műveltség és haladás eddig elért fokáról nem fognak visszasülyedni s lemaradni; mert a „*Delejtű*“ megszűnése lapirodalmunkban és nemzeti műveltségünkben hátramenésnek volna szomorú jele, miután egy nemzet műveltségének igen jellemző mérőfoka a saját nyelvén fenálló lapok száma. A lapolvasás mai napjainkban a művelt ember nélkülözhetlen szüksége.

△ Megjelent : Inczédi Pál, késmárki névtelen, Szakál Ferenc és Vizaknai Briccini György *Napló-följegyzései*, 1660—1715. Jegyzetekkel s oklevél-tárral ellátva kiadják : Szabó Károly és Szilágyi Sándor, ára 1 ujt. Ki az irodalmat figyelemmel kíséri, lehetlen örömmel nem tapasztalnia, hogy történetírásunk igen szép fejlődésnek indul. Bizonyosság erre a jelen kötet megjelenése is, mely négy egyénnek igénytelen, nyilvánosságra, dicsőségre soha nem számított s ez okból őszinte naplóját hozza napvilágra s menti meg az elveszéstől. A jelen kötetben nem találunk valami nagy állambölcséséget, de igen is a kor rajzához pár hű vonást, s több biztos adatot, a mi már magában nagy kincs a történetírásra nézve s reméljük is, hogy kik a hazai történetekben gyönyörködnek, kielégítve lesznek e kötet által.

+ (Felszólítás Magyarországi íróihoz.) Tőlünk nem függő akadályok miatt a „*Szigeti Vészkönyv*“ előfizetési izei csak mult hóban kerülhetnek ki sajtó alól, és küldethetvén szét, figyelmeztetjük azon íróársainkat, kik e szent ügyhöz még eddig nem járultak, s azokat, kik adott ígéretüket még be nem váltották, hogy a művek beküldésének határidejét dec. első napjáig meghosszabbítottuk. Siessenek tehát az illetők e nemes czélú, több ezer példányban megjelenő és pompásan kiállítandó albumban tehetségük szerint közreműködni. — M.-Sziget, nov. 6-án. Szilágyi István. P. Szathmáry Károly.

△ Megjelent : *Aradi Utmutató naptár*, 1860 székő-évre; szerkesztette Baló Benjámin, negyedik évfolyam; ára fűzve 70 ujt. — Tartalma szépirodalmi és komoly irányú dolgozatokat hoz s végül van a n. városi kerületi hivatali névtár a hivatalos kinevezések legújabb kiadása után dolgozva. A szépirodalmi dolgozatok közt látjuk Petőfi egy költeményét is. Ohajtuk, hogy a jövő évben is, bővítve, gyarapodva jelenjék meg.

+ (Szigeti jeles színművésznők) ismét két új népszínművet fejezett be. Kívánjuk, hogy egy glédában álljanak a „*Vén bakancssal*“.

+ (Szemere Páltól,) mint a „P. N.“ írja, tanköltemény fog megjelenni, „Tandithyramb és dalverseny“ cím alatt, melyen az ősz költő tizenkét évig dolgozott.

+ (Helfy Ignác hazánkja), s ez idő szerint mantuai tanár, ki azért, hogy több jeles írónkat az olaszokkal megismertette, nem csekély érdemet szerzett magának „Mindenféle és semmi“ című művet ad ki előfizetés útján. Előfizetési ár egy új forint, mely Pestre Müller Emil kiadó urhoz küldendő.

+ (Rupp Zsigától „1859-diki jogász-csárdás“) jelent meg, a pesti jogászoknak ajánlva. Kapható Rózsavölgyinél 55 ujkrért. Népzeneink nagy tetszéssel játszószák ez új darabot.

+ (A műegylet kisorsolás végett) legközelebb a következő festményeket vásárolta meg: 1. Rembrandt amsterdami lakása, Bommeltól. 2. Magyar tájkép, Markó Ferencztől. 3. München környéki tájrész, Langkótól. 4. Holdfényes táj, ugyanattól. 5. Női tanulmányfej, Haan Antaltól. 6. Pásztorfiu a római mezőn, szintén Haantól.

A nemzeti Múzeumban látható tárogatók.

Alig pendítettük meg a tárogató, ezen ősi hangszerünk újra feltámasztásának szükségét, azonnal legélénkebb részvétre talált az eszme. Számos tudósítás érkezett be hozzánk s más lapokhoz e hangszerek egyes megmaradt példányairól s arról, hogy hol mikor hangzotak utoljára a tárogatók. Ez is egyik bizonyossága azon általános érdeklődésnek, melylyel a közönség közügyeink, multunk irányában viseltetik. S mint lapunk mult számában írtuk, most már teljes remény van hozzá, hogy az ősi hangszer ismét megszólal, ha nem is harci riadóként, de mint nemzeti palotás zenénk s népdalaink lelke felköltendi kebleinkben azon érzelmeket, melyeket legykor őseinkben ébresztett.

Mondottuk, hogy Suck András pesti zenész, a tárogató egyes példányait már bírja, kezeli, sőt azt is írják már a lapok, hogy legközelebb egy hangversenyben szándékozik a nevezett zenész az ősi hangszert bemutatni. Vahot Imre is megrendelte Nyitráról az ott élő Ligats család birtokában levő tárogató egy pár másolatát s a pesti cigánybandákban akarja meghonosítani.

Várjuk tehát e dolog kifejlését s a nélkül, hogy vérmes reményekben ringatnók magunkat e hangszer mai használhatósága miatt, ismertessük az eddig felfedezett tárogatókat. Ilyenek azok, melyek a pesti nemzeti múzeumban találhatók s melyek rajzait Vizelety Béla ur szívességéből lapunk mai számában közöljük.

A tárogató sip a múzeumi példányok szerint három fő alkatrészből áll, melyek: a szópóka vagy fuvóka (nyelv); a cső vagy sip és a tölcser.

A szópóka részből áll, melynek felső végére két nád laposcska van fonállal megerősítve, mint a fagottnál vagy oboánál; ezen részcso alsó vége bele van erősítve egy fából készült kisebb csőnek felső végébe (Lásd az I. sz. alatti rajz a) és IV. sz. b.), melynek villa-alaku vége ismét a fő sipcső felső végébe illeszthetők.

A sipcső mely a szópóka és tölcser közt van, szintén fából van készítve henger-alakban, 7–8 lyukkal.

A tölcser vagy henger- vagy harangalaku, szintén fából, lyukakkal vagy anélkül.

Az itt lerajzolt tárogatósipok a mellékelt 1 láb mérték szerint vannak

természet után másolva; az alkatrészek aránya és a példányok egymáshoz nagysága ugyanazon mérték szerint véteztet fel.

Rajzaink magyarázataul szolgáljon még a következő: Nemzeti múzeumban, mint mondtuk, 3 példány van a tárogatóknak.

Az I. szám alatti rajz az egyszerűbb tárogatót mutatja. Ez veres szilva-fából készült, összesen 2 láb és 1 hüvelyk hosszú, egyszerű faragásokkal diszítve, csővének elő részén 7, tulsó részén pedig 1 hanglyukkal ellátva. Tölcsér alaku öblös részén pedig kívül belől 1, s oldalt is egy-egy lyuk van.

Szópóka-tartója egyszerűen puha fából van faragva melyből a részcso hiányzik. Ennek alsó két águ része pedig a tárogató sipcsővébe mélyed, egész a vastagabb részeig.

A II. szám alatti rajz az előbbi tárogatónak diófából készült tokja csaknem egészen ráspolyozott s e miatt csak a felsőbb széleken láthatók az egykori simított részek, valamint arabeszk maradványai s az 1761 évszám. Hossza 2 láb s 2 hüvelyk.

Teteje, melynek felső része II. sz. a.) alatt látható, kemény fából készült, faragásokkal diszített, s bőr-szalaggal a tok nyakához kötve függ alá.

A III. szám alatti tárogató csőve sárga rézből készült, felső végéhez fonállal kötött nád fuvókaival. Ezen cső a facsőbe van illesztve, melyben 8 hanglyuk van, a 3-ik és 4-ik közt nagyobb térséggel. Kemény fából készült harangalaku tölcserére minden lyuk nélkül van.

A IV. szám alatti a legnagyobb, legépebb s tán legtökéletesebb tárogató. Hosszasága a fuvókától alsó tölcserének karimájáig 2 $\frac{1}{2}$ láb és 4 hüvelyk. Fuvókájának csőve veres réz, melynek felső vékony részére van erősítve a nád fuvóka. Ezen csőre van illesztve egy kis tányér-alaku lap (mi legyen a célja, nem tudjuk) melynek felülről alakja IV. sz. a) alatt látható.

A leírt részcso bele van illesztve egy másik facsőbe, melynek felső része szélesebb, alsó két águ vége pedig, mely a sip csővébe mélyed, keskenyebb. Ennek alakja IV. sz. b) alatt látható.

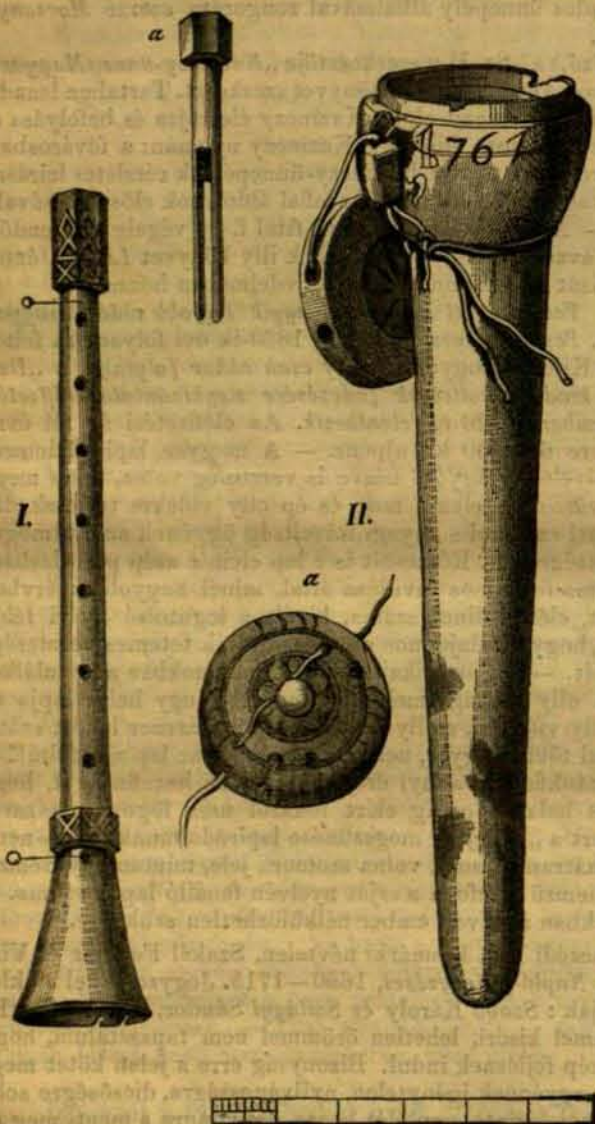
A tulajdonképeni sip, tölcserével együtt barna kemény fából van csinos

esztergályos munkával készítve. Csővének elő részén 7, tulsó részén felül 1 lyukkal ellátva. A tölcser elő és tulsó részén három-három, két oldalán pedig két-két lyuk van, egymáshoz áttelleges irányban.

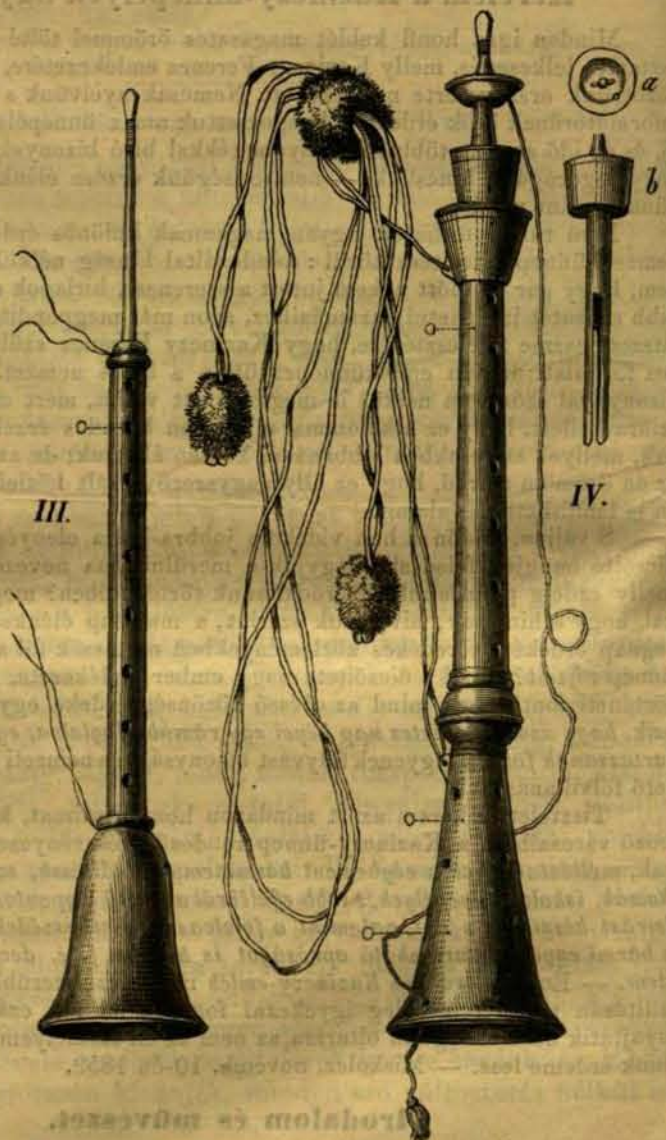
Vegyes hírek.

⊙ (Főtiszt. Klobusiczky Péter boldogult kalocsai érsek) e minőségben 21 évi áldásteljes működése alatt 1,551,103 pfnyit összepet fordított jótékony és kegyes célokra. Vendégszeretetének legeszebb tanúsága, hogy, még mint szathmári püspök, 14 alatt 70,000 egyént vendégtelt asztalánál. Fáradhatatlan tevékenységének bizonyítványa, hogy az elhunyt, kalocsai érseksége alatt a kanoni visitatiót egész megyéjében elvégezte, mindenütt prédikált s a mellett mintegy 108,538-at részesített hivei közül a bértálás szent szentségében.

+ (Szerencsés ugrás.) Nehány nap előtt Kolbergben egy 21 éves örült fiatal ember a harmadik emeletről leugrott, de olly szerencsésen, hogy egy épen arra menő pór vállára ugrott. Egyiküknek sem lett baja; csupán a pór annyira megijedt, hogy az első pillanatban azt sem tudta voltaképen, ha ő ugrott-e az örült vállára, vagy megfordítva.



Tárogató és tokja a n. Múzeumban.



Tárogatók a n. Múzeumban.



PESTI LIPÓT-VÁSÁRRA.

MAGYARORSZÁG KERESKEDELMI FORGALMA.

Hogy a kereskedés, különösen pedig a belkereskedés milly fontos valamely országra nézve, azt egy előbbi alkalmi cikkünkben fejtegettük, ezuttal pedig, országunk egyes kereskedési cikkeire s forgalma főbb pontjaira vetünk egy futólagos pillantást.

Magyarországon, kivált ha ezt régi határai közt tekintjük, alig van megye, mely valamely kereskedési cikket ne mutathatna fel. Így az északi megyék mindenféle érczet, üveget stb. Az országot fölül fél koszoruként övedző erdős vidékek fával, faeszközökkel látják el az ország közép rónájának téreit, mely ezekért mindenféle gabonát, marhát, gyapjút, bort, zsiradékot küld mintegy vissza. Az északi s nyugati megyék sűrűbb népességének egy része gyolcsot, edényt, bőrt, papírost s más kézműveket készít.

Rendesen minden vidéknek szokott egy városa lenni, mely mintegy az egész vidék forgalma központjává szolgál. Az egyes kereskedő városok és vidékek kereskedése, kivéve tán a nyugati határszél némely helyeit, ma is még Pesten központosul.

Hazai terményeink közül legnevezetesebbek: a gyapju, ugyanígy, hogy a mi *austriai* név alatt Boroszlóban, Odera melletti Frankfurtban, Lipesében stb. előfordul, az legnagyobbbrészt mind magyarországi gyapju; továbbá jelentékenyebb terményeink: a bor, mindennemű gabona, előbb a dohány is, szalonna, zsiradék, debreczeni és szegedi szappan, mely míg nem kezdtek annyira hamisítani, egész Velenczéig eljutott, a szerémi szilvápálka, erdélyi gyertya, a gubacs, nyersbőr, repce, hamuszír, repceolaj, apatini kender, mely az olasz kendernél erősbnek bizonyult be, a szepesi gyolcs, végre a vas s egyéb érczek, mész és viasz stb.

E cikkek egyes helyeken vásárok alkalmával szoktak főleg nagy mennyiségben összehalmozódni. Legnagyobb vásárok tán még ma is a pesti, debreczeni s váradi. A külföldiek is látogatják ezeket, részint iparcikkek eladása, részint nyers termények bevásárlása végett. E három helyén kívül a többiek vásárai főleg nyers terményekre szorítkoznak.

Ugyanis nevezetesebb *gabonavásárokkal* bir: Győr, Mosony, Pest, Debreczen, Szeged, Temesvár, Arad, Kula, Nagy-Kanizsa, Veszprém, Eszék, Baja, Gyula, Miskolcz, Kassa, Rozsnyó, Rimaszombat, Losoncz, Balassagyarmat, Léva, Nyitra, Nagyszombat, Privigye, Meczenzéf, Sopron, Verbó, Szered stb.

Nagyobb *marhavásárokkal* bir: Pest, Vác, Kecskemét, Makó, Hold-mezővásárhely, Arad, Simánd, Gyula, Békés, Debreczen, Mezőtúr, Báth, Szencz stb.

Lóvásárok, kivált Pesten, Debreczenben, Szabadkán, Győrött, Székes-Fehérvárott vannak.

Sertésvásárok: Nagy-Kanizsán, Eszéken, Sopronban, Baján, Szirákon, Aradon, Debreczenben, Bolyon, Mohácsen, Vukováron.

Juhvásárok: Pesten, Debreczenben, Győrött, Szabadkán, Sz. Fehérvárott, Kecskeméten, Hanusfalván s Detván. — Legfontosabb *gyapjuvásárai* vannak: Pestnek, mely a leghíresebb külföldi gyapjuvásároktól nem igen áll hátrább, továbbá Losoncz piacán is tekintélyes mennyiség fordul meg.

Hazai posztóvásár legnagyobb van Nagy-szombatban. Ide hozzák a környékből az olcsó posztót, melyet a czinczárók s görögök megvevén, a Bánságba-, Oláh-, Szerb-, Moldva- és Erdélyországba szokták szállítani.

Legelőkelőbb cikkeink forgalmának főbb pontjait röviden elősorolván, lássuk most általános kereskedésünk gyűlpontjainak némelyikét, melyeket itt nem fontosságuk szerinti, hanem abc-z-ei rendben sorolandunk elő. Pest után nevezetesebb kereskedő városok a következők.

Arad. Jelentékeny kereskedése volt azelőtt főleg dohánynyal, most pedig gyapjuval, nyersbőrrel, mézzel, gabonával, gubacsal, sertéssel, marhával, liszttel. Itt központosul az Erdély, Pest, Nagyvárád s Temesvár közötti átmeneti kereskedés.

Baja kereskedési főbb cikkei: gabona, baranyai bor, sárközi tűzifa, gyapju, bőr; a komáromiak nagy farakhelyeket bírnak itt deszka s léczből sat.

Beszterezbánya főleg viaszgyertyával, viaszszal, közönséges posztóval, kalappal, készített bőrrrel, szíjgyarművekkel, rézkazánokkal, ólommal, dár-danyal, turóval, vas- és rézművekkel kereskedik.

Debreczen gyűlpontja a Pest és Felső-Magyarország s Marmaros és Szatmár vármegyék, továbbá Felső-Magyarország és Erdély közötti nagy forgalomnak. Igen nevezetes kereskedést űz, mint termelő is, gabonával, marhával, és szappannal; szalonnakereskedése felette kiterjedt; kész gubáit, közönséges öltönyeit, bundáit és milliónyi pipáit messze földön jól ismerik.

Eperjes forgalmában főszerepet játszik: a gyolcs, bor, közönséges posztó, készített bőr, kőedény sat.

Eszék és Debreczen bir tán az országban legkiterjedtebb szalonnakereskedéssel. Ezenkívül főbb cikkei: a sertés, gabona, tűzi épület- és kádárfa, szarvasmarha, stájervas és deszka, szerémi s baranyai bor, gubacs, bácsi kender és gyümölcs.

Győrnek előbb is erős gabonakereskedése újabb időben olly emelkedésnek indult, hogy e részben mármár Pestet hátrahagyja. Mosony és Győr e tekintetben egy rovat alatt és egymás mellett említendő. E kettő az ausztriai és stájer gabona-kereskedőknek rak- és szállítási helye. Ez emelkedését főleg a vasutnak köszönheti, melly országunk egy városára sem tett olly rövid idő alatt aránylag olly jótékony hatást, mint épen Győrre.

Komárom gabona-kereskedése is jelentékeny; de legnagyobb fontossággal fa kereskedése bir, központja és székhelye lévén az északi kárpáti megyékből a Vágon leusztatott tutaj-, deszka, és zsindey- stb. kereskedésnek.

Kassa fő szállítási helye a Lengyelországba menő áruknak, egyszersmind több északi megye kereskedésének központja. Fő czikkei: a bor, gabona, dohány, gubacs, körisbogar, vas, asztalosenyv, dárdany.

Miskolc a felső-magyarországi bor- és gabona-kereskedés központja.

Nagy-Becskerek igen nagy fontosságu kereskedést üz szarvasmarhával, gabonával és nyersbőrrel.

Nagy-Kanissa a Bécs és a Drávántuli vidék, ugy Bosnyákország közti, továbbá a Pest és Horvátország közti kereskedésnek átmeneti pontja. Somogy- és Zalamegye nagy része innét látja el magát iparcikkokkal, valamint viszont gabonája is nagyrészt ide kerül. Főbb czikkei a sertés, gabona és szarvasmarha. Az e várost keresztező vasutak, ha megnyílnak, kereskedését nagyban emelni fogják.

Nagyszombat honi posztvásárai főleg azelőtt igen fontosak voltak; borral élénk forgalmat tart fenn Morva-, Szézia és Lengyelországgal.

Nagyvárad hetivásárai tetemes mennyiségű gabona, ló, deszka és szarvasmarha szokott összegyűlni. Országos vásárait bécsi és pesti kereskedők látogatják. Az elősoroltakon kívül nevezetes forgalmi czikkei a szilva- és gabona-pálinka, gubacs, nyersbőr és bor. A nem rég fölállított faszarugyár még eddig nem birt valami nagy fontosságra vergődni. A megnyílt vasuti közlekedéshez szép reményeket kötött e város, mellyek vajha mielőbb teljesedésbe mehetnének!

Pápa kereskedik gyapjuval, somlyai és más borral, gubacscsal, gabonával hamuszirral, pálinkával, nyersbőrrel, marhával.

Pozsony a bányavárosok felé igen nevezetes kereskedést folytat; a Dunán honiterményekkel is tetemes üzletet folytat, Pozsony kereskedésének jelentőségét jóval alábbszállítá a bécs-pesti vasutal a Duna tulsó oldalán párhuzambau futó győr-bécsi vaspálya.

Rozsnyó forgalmi főbb czikkei: vas, dárdany, bor, szalonna, vászon, gyolcs, gabona; de legkivált méz, viasz- és viaszgyertya üzlete volt jelentékeny, most ez leginkább csak hirben él; hajdan hazánk egy városa sem gyűjtött össze annyi mézet, viaszt, mint ez, mellynek kereskedői azt csaknem az egész országból szedték össze.

Sopron ürmöse, valamint szilvapálinkája élénken keresett; legemlítésre méltóbb azonban borkereskedése, melly ezelőtt Lengyelország, Morva és Szézia felé sokkal virágzóbb volt. Ezekenkivül üzletének főbb czikkei: gyapju, méz, borkó, gubacs és kivált a hamuszir, melly messze környékről gyűl itt össze. A soproni aszalt gyümölcs is jelentékeny helyet foglal el a kereskedésben. Átalán véve, Sopron egykor nevezetes szállítási helye volt azon áruknak, mellyeket Triesztből Zágrábon, Varasdon s Pettauon át Magyarországra vagy Bécsbe vittek; e jelentősége azonban a bécs-trieszti vasut megnyitása óta igen sokban csökkent.

Szeged főszállítási helye Moldva, Oláh- Erdélyországok s Bécs közt, sőt mióta vasutja s Tisza-gőzhajózása van, az alföld forgalma központjává mutatkozik kifejlődhetni. Üzletének főbb czikkei: szarvasmarha, gyapju, gabona, marmarosi és erdélyi épületfa s azelőtt leveles dohány.

Szabadka nevezetes s nagyjelentőségű szarvasmarha-, ló-, juh-, gyapju- és nyers-bőrkereskedéséről.

Székes-Fehérvár nevezetes átmeneti s szállítási helye a Fiuméből, Triesztből Pestre s Felső-Magyarországba vitt áruknak, mellyek Pestről s Felső-Magyarországból a tengerpartra s a tengerre kerülnek. Egyébiránt önálló üzletet folytat gyapjuval, hamuszirral, borral, gabonával és olajjal. Megnyíló vasutjától sokat vár.

Temesvár főszállítási helye a Bécsből, Pestről Erdély déli részébe s Oláhországba menő áruknak. Szarvasmarhával nyereséges kereskedést folytat. Oláh- s Szerbországból sok kecskét, de még több sertést hajtának ide és ezen át. Főbb czikkei még: a gabona, mellyet a Bégán, Tiszán, Dunán s Száván Mosonyba, Sziszekre s Károlyvárosba hordanak; továbbá szilvapálinka, méz, gyapju, viasz és nyersbőr. Vasutjához igen szép reményeket köt.

Török-Becse mindenekfelett fontos gabonakereskedéssel bir. Közel két millió mérő gabonát visznek ki innét évenként Pest, Győr, Mosony és Bécs felé, kevesebbet Horvátországba, Károlyvárosba s innét Fiuméba, Sziszekbe, továbbá Zágrábba, Laibachba. Horvátországból, Ausztriából s Magyarországból s az Adria tenger nevezetesebb kikötőiből, évenként száz nagykereskedő is látogatja piacát. Hajdanta dohánynyal is kitűnő kereskedést űzött.

Ujvidek borral, ürmössel, szilvapálinkával tetteges, törökországi, magyar ausztriai czikkokkal pedig élénk átmeneti kereskedést folytat.

Zimony átmeneti kereskedése egyfelől ausztriai, másfelől török árukkal felette fontos. A Duna magyar és német árut, a Kulpa és Száva német, olasz és gyarmati árut tetemes mennyiségben szállít ide.

Az előre-bocsátottakat elolvasva, önként azon gondolatunk támad, hogy Magyarországnak, előbbi tartományait is ideértve, roppant terményforgalmának kell lenni. Ugy van, hisz hazánk mostani határai közt is 69 millió mérőnél jóval több mindenféle gabonát termeszt, melly összeg, előbbi

tartományait ideértve a 111 millió mérőn is tetemesen túl jár, a mi az egész birodalom gabona termésének sokkal több felénél.

Illy roppant mennyiségű termény roppant forgalmat is tétel fel, mellyről, hogy fogalmunk legyen, csak Győr és Pest néhány évi forgalmát mutatjuk fel futólagosan.

Győrbe ez év martius elejétől október 20-ig érkezett 2,948,266 mérő mindenféle termény, vagyis 2,514,068 mérővel kevesebb, mint 1848-ban egyen ezen idő alatt.

Pestre ez évben a nevezett idő alatt szintén egyedül hajókon érkezett 1,452,357 mérő, vagyis 256,050 mérővel több, mint 1848-ban, ugyanezen idő alatt.

Ez összeállításból egyszersmind két következtetést huzhatunk: 1-ször hogy Győr általában sokkal nagyobb terménykereskedéssel bir, mint Pest; 2-ször hogy azért Pest terménykereskedésének olly teletorokkal hirdetett süllyedése nem való, sőt azt lehet mondani, hogy emelkedik. J. L.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

(A biztosítás) különböző ágai közül legelső lépett életbe a tengeri biztosítás. Ezt a zsidók találták fel, midőn szép Fülöp öket Franciaország-ból kitiltá. A tengeri biztosítás után következett a tűzkár elleni s ezután az életbiztosítás. Az első illy társulat 1706-ban keletkezett Londonban; ellenben Franciaországban az életbiztosítást, mint a közbátorságot veszélyeztető intézményt eltiltották. Ugyanis az életbiztosítás több módjai közt ollykép is intézhető, miszerint A) befizet a társulatnak évenként bizonyos összeget, hogy B) halálának esetében egyszerre kapjon a társulattól p. o. 10,000 ftot. Igaz, hogy az ember mindennel vissza szokott élni, következéské A) is valamikép gyorsíthatja B) halálát, miszerint a 10,000 ftot előbb megkapja; de ez nem ok az életbiztosítás kitiltására, miután bebizonyítá, hogy Angliában, hol mindenféle biztosítás nagy virágzásban áll, az életbiztosítás a családok jólétére a legjótékonyabb befolyást gyakorolja. Hasonló jótékony intézetünk nekünk is lesz, mert az Első magyar általános biztosító-társaság életbiztosítási ága nemsokára életbelépend. — Németországban a legelső életbiztosító intézetek 1821—1837 közt keletkeztek, Gotha, Lübeck és Lipcse városokban. A biztosítás minden neme közt eddig tán a tengeri biztosítás képviseli a legnagyobbat; mert 1856-ik évben egyedül a németországi kikötőkben 800 millió tallérnyi vagyon volt biztosítva. Elképzelhető, mennyire rughat ez összeg az angol, francia, amerikai stb. kikötőkben! A biztosítás, mint mondtuk, legelterjedtebb Angliában; miután 1802-től fogva nem mult el év, mellyben legalább egy biztosító-társaság ne alakult volna. Van ott külön társaság az ablaküvegek, külön az ablakrákák, külön a fehérruhák stb. biztosítására. Az Első magyar általános biztosító-társaság főállása óta nálunk is roppant haladás történt a tűz-, jég-, gabona-, víz-biztosítást illetőleg, de már a butorok, ruhák stb. apróságok biztosítására, ugyiltszik lassabban terjeszkedik, holott az apróságok szintén nélkülözhetlenek s hatóluk valami szerencsétlenség által megfosztatunk, azok sok pénzbe kerülő beszerzése felette nehezen esik.

(A szőlőfürtöknek aratásig eltartása.) E mesterséget igen jól értik a makói menyecskék, melly is abból áll, hogy a fürtök szárát még a tőkén átkötik czérnával, miszerint már ott lassu töppedésnek induljanak. Mikor a fürtöket aztán leszedik, nem hordják sem kosárban, sem más edényben, hanem kezükben tartva viszik, hogy ezáltal a szőlőszemek legcsekélyebb összetörődésének még csak lehetőségét is elkerüljék. A felaggasztás szellős helyen történik.

(Uj horgonyok.) A dunagőzhajózás egyik gépésze egészen új szerkezetű horgonyokat talált fel, mellyek az eddigiéknél szebb alakkal birnak, s szakértők véleménye szerint célszerűebbek is.

Közüntézetek, egyletek.

(A pesti német kereskedelmi akadémia) hallgatóinak száma csak 112-re megy; ezekből is 59 pesti és csak a többi vidéki. Ennek természetesen a tannyelvben keresendő legfőbb oka, melly a magyar növendéket akarata ellen is kisorsítja ez üdvös intézet használatától. Az igaz, hogy az akadémia dicsekhetik avval, hogy van egy növendéke Poroszországból is, de e mellett mindenki keveselni fogja, miszerint Pesten kívül Magyarországból csak olly keveset bir felmutatni.

(A Magyar gazdasági egyesület) jövő évben rendezendő általános kiállítására az első lépések már meg vannak téve, nevezetesen a m. kormány egy 20,000 ftra menő sorjáték engedélyezésére kéretett fel, mellynek jóvedelméből vásárolnak a kisorsolási tárgyakat s fedeznék a kiállítás költségeit. — Az egyesületnek nov. 6-án 386 alapító által képviselt 126,339 pft. alapítványi tőkéje volt.

(A Magyar gazdasági egyesület közgyűlése.) Nov. 14-én a helybeli és vidéki tagok, a zimankós időjáráshoz képest, szép számmal jelentek meg, kivált a nagyobb földbirtokosság sorából. Mivel az ezévi junius 6-án tartott közgyűlés azt határozta, miszerint ezután az egyesületi számadások befejezhetése végett mindig januárban tartassék egy közgyűlés: ezért a jelen közgyűlés elé sem a számadás, sem a költségterv nem leend fölterjesztve. — Az alelnöki jelentés szerint a társulatnak alapítványi ereje 1857. óta, s így rövid két év alatt, két annyira, tagjainak száma pedig több mint három annyira növekedett. Az egyesület anyagi ereje tetemesen jobbra fordult. Ha a tagok rendesen és pontosan teljesítik befizetéseiket, a társulat néhány év mulva minden tehertől ment leend. Az egylet szőlő- és faiskolájának ügye annyira haladt, hogy most már meglehetősen számú növendékeket nevelhet, s

igen nagy mennyiségű csemetékkel terjesztheti a szőlő- és fánemesítést, s ezenkívül haszonbérbe is vett egy nagyobb területet a csemeték szaporítására. — Hazánk geológiai kiferkészése Szolnok-, Heves-, Fehérmegyében és a Nagy-Kunságban, vagyis 300 négyszeg mérföldön, Kovács Gyula és Szabó József ur által megtörtént. — továbbá Békés- és Csanádmegye leírását még ez évben kiadja a társulat. — A jövő évre tervezett általános gazdasági kiállításra, mint már említők, alapnyerés végett a választmány a m. kormánytól engedélyt kért egy 20,000 ftig terjedő sorsjátékra. A bejövő összeg kisorsolás végett gépek vásárlására s a kiállítási költségek fedezésére lesz fordítva. Vajha, az engedmény a dolog fontosságát megillető gyorsasággal érkeznék meg. Az alelnök, gr. Károlyi István elnök lemondását nyújtja be. Erre Deák Ferencz indítványa folytán küldöttség jön kinevezve, megkérni a gróf urat az elnökség tovább vitelére, erősen remélvén, hogy gyengélkedő egészségi állapota hováhamarabb jobbra fordul. Junius 6-ka óta 9 alapító és 41 évdíjas taggal szaporodott az egyesület; van tehát most 388 alapító tag után 126,949 ft. alapítványi tőkéje s ezenkívül 721 évdíjas tag. — Majláth György, egyesületi tag, interpellatiót intézett az ülés elnökéhez: hogy a földhitelintézet ügye, melyre nézve az egylet a kormányhoz emlékiratot küldött, miben áll?? Az alelnök válasza szerint az egylet ez ügyben megtette a magáét, s már nem tőle függ annak további fejlődése.

+ (Nyilvános kórház) az osztrák birodalomban ez idő szerint 330, s katonai kórház 159 van. Az itt ápolást nyert betegek száma évenként kerek számmal 400 ezerre tehető. A tébolydák száma 40, mintegy 6000 beteggel; szülők háza szintén 40 van, hol évenként átmérőleg 16000 nő szabadul meg terhétől; a lelencházak száma pedig 33, körülbelül 24000 gyermekkel. Valóban ez utóbbi adat a nép erkölcsössége mellett nem igen tanuskodik. Magyarországon lelencház egy sincs, de nem azért, mintha egyáltalában nem volna rá szükség.

+ (A bécsi szülők háza) a három utolsó év alatt 8503 terhes nőnek adott menedéket. Született ott ezidő alatt 8481 gyermek, még pedig 4418 fiú, 4063 lány; ezek közt 122 iker; egy pedig hármasszülés volt. 258 halva született.

M i u j s á g ?

— (Kazinczy-ünnep Rimasszombaton.) A „Hírtár“-nak írják: A nagy férfú százados ünnepét, ha nem is oly fényesen mint Pesten, — s nem is oly kedélyesen — mint a miskolci varga-czéh, de mi is megünnepeltük, tőlünk kitelhetőleg kellő diszszal; nemzeties érzületben pedig nem maradtunk hátrább egyik városnál se!

Mi az ünnepély részleteit illeti, ez nem sok helyet tölt be e lapon. Mi inkább lélekben ünnepeltünk, megadva egyébiránt a formát is — a testet, mely nélkül a léleknek működni nem lehet.

Oktober 27-én reggeli 10 órakor egybegyűlt városunk értelmes része az egyesült protestáns iskola egyik nagyobb teremébe, mely gyönyörűen földiszítve az ünnepély méltóságának mindenben megfelelt.

Az iskolai énekkar megnyitván az ünnepélyt: Terray Károly igazgató tanár ur jeles fölolvasást tartott az egybegyűlt sokaság előtt, mely azt a legnagyobb lelkesedéssel fogadá.

Igy fogadák, s éljenek meg azon jeles ifjakat is, kik ez ünnepélyre készített saját dolgozataikat annyi érzés, oly nemes hévvel olvasák föl, hogy a keblökben rejlő hazaszeretet arcukon lángolt föl, s láttatni engedé a hallgatóságnak, hogy e most elvetett mag az ifjak lelkében szép gyümölcsöt hozand.

Az ünnepélyt az „Isten áld meg a magyart!“ néphymnus éneklésével zárá be az iskolai éneklőkar.

+ (A Schiller-ünnep Bécsben) egész hétig tartott s igen fényesen ütött ki. Nagynémetországban kívül Londonban és Párisban, sőt Olaszországban Turin és Nápoly városokban is megünnepelték a nagy német költőt. Pesten sem felejtkeztek el róla egészen, a mennyiben tisztelői a „Tigris“ szállodában f. hó 12-én lakomát rendeztek emlékére.

+ (Kőrösi Csoma Sándor hagyatéka.) E tárgyról a P. U.-ban már röviden emlékeztünk. Közelebb ismét Brassóból írják: A Bengáliában elhalt Kőrösi Csoma Sándor magyar utazónak örökösei kellemesen lepettek meg e napokban egy váltó által, melyet eredetileg egy bengáliai bankárház állított ki bold. hazánkfiának 9700 s néhány hollandi forint értékű hagyatékáról, s Amsterdamban Becker és Fould bankárház Rotschildre ugyanott, ez a haagai cs. k. osztrák főkonzul Krieger Fülöp-re, ez végre a cs. k. igazságügy-miniszteriumra forgatmányozott. Ezen itt rendkívüli ritkaságképp előfordult értékpapír értékesítését a cs. k. miniszterium eszközé. Az örökösök az összes hagyatékából 5000 forintot dr. Keyzer amsterdami ügyvéd özvegyének s árváinak tartoznak átengedni, minthogy a nevezett ügyvéd volt eredetileg a hagyaték fölfedezője, s a behajtást oly feltétellel vállalta el, hogy az első 15000 franknak felét kapja, minden később behajtott összegből pedig 10 százalékot.

⊙ (A pesti jótékony nőegylet) az ujévi köszöntések megváltása végett ez idén is már megnyitotta aláírási íveit. Ki ezen ívekre erejéhez képest, a szegények számára, adományt aláír, az jótékonyasága által szűkölködő embertársai nyomorát segíti enyhíteni; másrészt azon előnye is van, hogy az ujévi köszöntéseket az illedelem megsértése nélkül mellőzheti. Ez aláírások évenként szép összeget szoktak egybehozni, s remélhetőleg ez év is örvendezettő ujévi ajándékot hoz a szegényeknek.

⊙ (A pesti Kőbánya.) Mivel a Pesthez közel fekvő Kőbányán újabb időben keletkezett nagy sertéskereskedés összpontosul, a vaspályaigazgatóság czélszerűnek látta, ott ólakat, vagyis árufelvételi raktárt állítani. Kőbányán

hetenként 2500—3000 hizott sertést adnak el, s ezután mintegy 300,000—350,000 ft jó forgalomba. Számos sertéskereskedő fordult meg Szerbiából, Oláhországból, Hamburgból, Poroszországból és Szászországból. A kőbányai szőlő mintegy 30,000 akó bort terem.

△ (Magyar nyelvtani órák Szegeden.) Szegeden Freiler Ede tanító ur azon hivatalnokok számára, kik a legfelsőbb parancs értelme szerint hazánk nyelvét mielőbb meg akarják tanulni, naponként ingyen oktatási órákat ad. Vajha ez ügyben tett felszólalásunk után Magyarhon minden községéből hasonló ere ményt közölhetnek.

⊙ (Nemcsak Magyarországon fordulnak elő borszasztó gyilkolások), erről a következő eset elég szomorú bizonyosságot tesz. Ausztriában még szeptember hóban elkövetett egy borszasztó gyilkosságot fedeztek fel. A „Morg. P.“ írja, ugyanis egy házalo asszony, a welsi kerületben, G. mezővárosban házala egy házba betért s nem jött ki onnét soha többé. A gyanu annyira növekedett, hogy hatósági vizsgálatot rendeltek el, melynek folytán az el-tűnt asszony hulláját az udvaron elásva megtalálták. A nő egész életén át fáradsággal gyűjtött csinos kis összegét magával hordozta s ez okozá halálát. A gyilkos a törvény kezében van már.

(A szegedi casinó legközelebbi közgyűlésén) az egylet tagját, gróf Széchenyi Bélát, István fiát, választmányi taggá nevezte ki. Az egylet magyar könyvek vásárlására 200 ftot utalványozott. Igen ohajtandó volna, hogy a könyvek vásárlásánál a szépirodalmi és tudományos könyvekre egyenlő figyelem fordítottassék; mert hiába, itt az idő s el kell kezdenünk már egyszer komolyan tanulmányozni is. Az egylet több német lap helyett más német lapokat rendelt meg. — Ezután a tisztviselők választására kerülén a sor; elnökül Gamperl Alajos polgármester, alelnökül Adler Ignác megyei főorvos jön megválasztva. — A gyűlést kedélyes lakomával zárták be, a mindig lelkes szegediek.

⊙ (A magyar nyelv.) A „Tanodai Lapok“ szerint, foganatba kezdik venni azon rég fennálló rendeletet, mely szerint az országos nyelv, a nem magyar vidékek iskoláiban is tanítandó.

△ (Az őszi tengerviharok az idén), sokkal inkább vészesek, mint más-kor s mint Triesztből írják, a hajótörések a tengerpartokon napirenden van-vak. Naponként számos hullát vet ki a hullámzat. Kivált, halász és halász-bárka esik sok áldozatul, mivel a vihar oly hirtelen s oly erővel szokott jöni, hogy kit a vizen kap, annak menthetlenül el kell veszni.

+ (Az utcai világítás Kecskeméten.) Valamelyik lapban olvastuk, hogy e népes magyar város utcai világítását 2 photogen- és 62 olajlámpa eszközli. Ha így áll a dolog, a holdnak nincs oka attól tartani, hogy világítási nemes hivatalából elcsapják.

⊙ (Vadászat.) Erdélynek Oláhországgal határló vonalán áll a 7850 láb magas Retjeszt havas, hova a zergék meg szoktak vonulni, hol őket még rendezett vadászat sohasem abajgatta, s csak a sasok s hiuzok vadásztak rájuk. De újabb időben vége lett e vadoni boldog csendéletüknek, — a civilisatio őket is sarkon követi, s helyet kér tőlük az embernek. — Mult évben ugyanis gróf Bethlen Sándorral élén egy társulat alakult, mely a Kendeffy-családtól a Retjesztón s a közelfekvő havasokon a vadászatot 12 évre bérbe vette. A társulat most hét erdélyi, hét magyarországi tagot számít. A vadászoknak azonban itt sok nehézséggel kell küzdeni, míg utakat nyesnek a soha embernyomot nem látott hegyek tarajáig. A társulat ez évben tartá első vadászatát, és pedig kivételesen szeptemberben. — A havason töltött 6 vadász-nap közöl kettő rozsul ütött ki, a köd miatt. Több 5—40 darabnyi csordák-ban jelentek meg zergék. Az összes eredmény kevésbé kielégítő; mindössze öt zergét s egy medvét ejtettek el.

+ (Éttermek szegények számára.) Bécsben a hatóság intézkedett, hogy a szegényebb sorsuak részére a külvárosokban magánházaknál éttermek állittassanak fel, hol a télen át három tálra (levest gombóczezel, marhahust mártással és főzeléket) 16 uj krért ebédelhetnek.

+ (Antikrisztus.) Egy heidelbergi hittudomány-tanuló a minap egy toronyból leugrott. A szerencsétlen örült volt; öngyilkossága napján erősen rimázkodott, hogy vezetnék őt a fenytő bíróság elé, mert igen nagy bűnről akar vallomást tenni. Sok unszólásra társainak azon fölfedezést tette, hogy ő az Antikrisztus!

△ (Nincs több szoptatós dajka.) Stettinben az orvosegylet ülésében dr. Scharlau, egészen a felszáradásig elgőzölt tehéntejet mutatott be, mely czélszerűleg kezelve s meleg vízben feloldva ép azon tulajdonokkal bir, mint a női anyatej. Stettinben már is 100 gyereknek többet nevelnek illy tejen, szoptatás nélkül. Ez ital minősége eleinte igen függött a tehéntej minőségétől, de egy új készülék segélyével most már a gyengébb tejből is süritnek össze jó szoptató tejet. E száraz tej készítésével Stettinben jelenleg Marquardt, gyógyszerész, foglalkozik, kinek szándoka nagy készletet állítani elő és a világba is kiküldözni.

+ (Egy kis curiosum.) Valamelyik magyar szépirodalmi lapban ezt olvassuk: „Szeptemberben a bécsiek helvenerkésztisztisenkészer akó sert fogyasztottak el. „Betikkel irtuk ki — írja a kollega, — mert számmal írva, olvasóink még sajtóhibának gondolták volna.“ Bizony pedig jobb lett volna számmal kiírni, ugy legalább kitalálhatnók, hogy mennyi az a helvenerkésztisztisenkészer. Legszébb azonban, hogy e sorokat a „K. Szinh. Köz-löny,“ művészi hírei közé szóról szóra átveszi, cseppet sem törvén fejté a felett, hogy mennyi lehet a főnebb kiirt szám. Mesterség is volna azt kitalálni; de mivel a mesterség még nem művészet, nem tudjuk megmagyarázni, hogy jutottak e sorok a „művészi hírek“ közé. Hát bizony — botlunk néha!

△ (A delejvas, mint gyógyeszköz.) Bécsben egy éves kis gyermeknek egy finom varrótú ment altestének vastaghusába, midőn a dajka karjára vette.

A tű a dajka ingujjába volt tűzve s így történt avval a veszélyes szurás. Orvosokat kellett hívni, kik a legügyesebb kezelést, metélés után, sem akadhattak a tűre. A kétségbeesett szülők végre, ráemlékeztek, hogy hasonló esetben egy vasszállat delejvas által hallottak kihuzatni. Ők is szereztek egy hatalmas delejvas-patkót azt a gyermek sebéhez közel huzogatták. Némi vártatva a tű előtűnt, és azt minden nehézség nélkül kihuzhaták, mi ha nem történnék, a gyermek el van veszve.

© (Blondin) a híres kötéláncos, ki nem rég oly igen elhíresült, az angol nagy lap, a „Times“ szerint, soha nem is élt, és az egész, mit róla meséltek, csak az amerikai lapok koholmánya. Ujabban azonban az „Augsburger Allg. Ztg.“ a „Times“ ellenében nagy hévvel állítja, hogy a mit Blondinról irtak, az mind igaz. Gyanus egy forrás az az „Allgemeine.“ De ha már képen is kiadtuk Blondin kötéláncolását, kedvünk volna, ez egyszer hitelt adni neki.

+ (A kik Oroszországba akarnak kivándorolni), következő kellekkel kell birniok: 1. Az orosz kormány engedélyével; 2-or bizonyítvánnyal kell birniok politikai fedhetlenségükről s arról, hogy legalább 4—500 tallérnyi vagyonnak vannak birtokában.

Egyveleg.

+ (A Veszprém, e nyugtalan tűzhányó hegyről gyakran hoznak a lapok tudósítást. Most is olvassuk, hogy 18 hónap óta folyvást tartó kitörése Ná-

polyban komoly aggodalmakat gerjeszt. Különösen aggodnak Porticiért, hol a lakosok már házaikat is odahagyták. A közelebbi napokban gyakori földrengéseket tapasztaltak, s azért új heves kitöréstől s nagy veszélytől félnek. A Veszprém tűzhányásának története egészen 79. évig ér föl K. után, midőn Pompeji, Herculaneum és Stabii városokat a kiömlött láva egészen elborította. Azóta számos kitörést jegyzett föl a történet, melyek közt a három legnagyobb s legborzasztóbb eredményű a következő években volt: 1631-ben, midőn 16 órahosszat borzasztó földrengéssel egész Nápolyt pusztulással fenyegette; ez alkalommal a hamu nemcsak minden adriai kikötőben, hanem még Konstantinápolyban is lehullt; az 1757-ki, melynek lávája Resina városának nagyrészt elpusztította; és az 1794-ki, midőn a tüzes láva két óra alatt hat mérföldnyire futott. Mindezen kitörések közül azonban egy sem hasonlítható a mostanihoz, mellyel a láva már három mérföldnyire futott, s mellyel kiszámítás szerint eddigelé már 22 millió köbméternyi láva ömlött ki a tüztöléséből.

+ (Mellyik a leghosszabb színmű?) „A világ teremtése“ című s Londonban 1409-ben színre-került darabnál hosszabbat aligha lehetne találni, mert előadása nem több, mint 8 napig tartott s csak 40 felvonásból állott. Természetesen nem úgy értendő, mintha egy nap reggelétől a 8-ik nap estélyéig szakadatlanul folyt volna, hanem csupán a rendes színházi órákban naponként 5 felvonást adtak elő belőle, míg végre nyolczadnapra szerencsésen lefogyott.

Színházi napló.

Péntek, nov. 11. „Scott nemes.“ Vigjáték 5 felv. Irta Dumas; fordították Egressy B. és Csepregi. A czimszerepet Szerdahelyi adta, szokott ügyességével. Miért áll a színlapon: Scott, mikor azt örök idők óta így írják magyarul, hogy: skót? Minek az az affectatio, mintha nem tudnának ott magyarul!

Szombat, nov. 12. Stéger ur ötödik föllépteül: „Hunyady László.“ Eredeti opera 4 felv. Zenéjét szerző Erkel Ferencz. Stéger, „László“ szerepét ezuttal először éneklé; Ellinger a király szerepében a vendégművész iránti szíveségből lépett föl; Ellingerné „Szilágyi Erzsébetet“, Hollósy L.-né „Gara Máriát“, Füredi „Gara“ nádort, Kőszegi „Czilleyt“ éneklé. Az előadás szabatos volt, s ma is nagy hatást idézett elő. Nemcsak a főszereplőket, de a dalmű szerzőjét is többször kihitták. A magyar tánczot a követelő karzat zajos kíváncsára ismételték. Ember hátán ember volt; még az ajtókat sem lehetett betenni a földszinten, mert kívülről is nézték, a kik be nem fértek.

Vasárnap, nov. 13. Molnárné assz. utolsó föllépteül: „Csikós.“ Eredeti népszínmű 3 szakaszban, Szigligeti. „Bandit“ Füredi, s „Rózsit“ Molnárné adta, kik szép népdalaikkal gyönyörködtetének. Mindketten koszorukat s virágokat kaptak. A vén csikós Zöldi volt; hangjának érczelensége főleg akkor tűnik fel, midőn hevesebben akar beszélni. A vidéki vendégnő inkább éneke, mint játéka által hat.

Hétfő, nov. 14. „A tündérújjak.“ Színmű 5 felv. Írták Scribe és Vanderburch; fordította Feleki. Az ügyes szerkezetű darab ma is tetszett. Munkácsy F.-né oly szépen játszik e darabban, hogy szintén elhiszszük neki, miszerint az általa személyesített divatárusnő azt a palotát Párisban csakugyan divatárusságából szerezte, még pedig két év alatt. Szerdahelyi hebegő szerepét igen jól adta, különösen sikerült neki a mindenkitől eltaszított divatárusnő védelmezése. Prielle Kornélia igen nemesen állította elénk a divatbolond marquisnét.

Kedd, nov. 15. Stéger ur hatodik föllépteül: „Lammermoori Lucia.“ Opera 3 felv. Donizetti.

Szerda, nov. 16. „Dózsa György.“ Eredeti dráma 4 felv. Irta Jókai Mór. A czimszerepet ezuttal Lendvai adta, sok erővel és helyes felfogással. Átgondolt szép játékaért többször megtapsolták, valamint a mindig jeles Jókainét, Felekit s Munkácsy-F.-nét is. Szerdahelyi, mint hegedős, hathatósan szavalt a szép verseket; Tóth Soma természetes komikumával földeríté a közönséget; Szilágyi S. buzgalommal játszott. Az előadás kezdetén egy kis zavar volt; a sugó, épen nem sugóhoz illő hangon, elkialtotta magát valakire: „menjen már no!“ Egyéb hiba nem esett.

Csütörtök, nov. 17. Jókainé javára: „Tudor Mária.“ Szomorujáték 4 felv. Irta Hugo Viktor, fordította Nagy Ignác.

Szerkesztői mondanivaló.

4776. Névtelen levél Szatmárból. (E czímmel: Testvérek! Drága honom fia s leányai!) Ily alakban közre nem tehető felhívás. Névalírás nélkül épen nem adható.

4777. Montagnana. Névnap közléseket, bár még oly nagyon tiszteljük is a bennök foglalt érzelmeket, nem közölhetünk. Egyéb tudósításokat igen szívesen veszünk s kérjük.

4778. Egy szántóvető sohaj a Kazinczyról. Igen becsülésre méltó érzület, bár a verselésről is ilyet mondhatnánk.

4779. Nagy-Várád. Mezey Mihály urnak. A 10 főt vettük s az Akademia pénztárnokának átszolgáltattuk. Ez eset is mutatja, hogy Nagy-Várád értelmes és hazafiai érzelmű lakossága között elég lelkesedés van, mely szívesen egyesült volna nagyobb sűrű Kazinczy-ünnepélyre, ha lett volna, a ki az intéző szerepet elvállalja. Följegyezzük még

azok neveit, kik az ottani polgári lövöldében elfordult eset alkalmával a nekik jutott lövés díjakat a fentirt összegben a Kazinczy-alapítványnak szánták: n. m. Mezey Mihály, Riesz Károly, Tóth Károly, Komornyik Benedek, Knor Károly urak. A szép példa kövételére méltó.

4780. Vesse. A kívánt könyvek iránt illető helyről. Az arczkép visszaküldését tessék annak idejében sürgetni.

4781. K. P. — r. L. Hogy teljes példányt nem kaphatott ön, a késő előfizetés az oka. Nagyon belátjuk e dolog kellemetlen voltát, de azon jövőre másképp alig lehet segíteni, mint jókori előfizetéssel. A mostani bélyeges időkben, (hol minden hírlapszám kiállítás kettős költségbe kerül), kiadónktól nem kívánhatjuk, hogy a fél év elején nagyobb számú felesleges példányokat nyomasson, jó remény fejében. A nyomtatott felesleg most nem lehet nagy, azonfelül egyes számok néha kiválólag kapósak, s igen hamar elfogynak, úgy hogy a későn érkezőnek azután épséggel nem szolgálhatunk velők. Innen néha a csonkapéldányok és — ön s mások nehezeltése. Ajánljuk szíves figyelmébe az elmondott biztos orvosszert. És csak a szerkesztőt ne szidják az efféléért, mert ő legőszintebben ohajtja, hogy minél több olvasójának láthatná kezökben e lapokat.

4782. S. A. — Ujhely. Z. L. — Ön azt ohajtja, hogy az Akademia minden pályadíjnal a beérkezett pályaműveket mind kiadja. Az indítvány kivételten s szükségtelen. — A mellékelt küldemény iránti rendelkezését kérjük.

4783. Eger. T. Biztosítjuk önt. Megtörtént, a mint kívánta.

4784. Egy földmives család őszi esteje. Népdalok. Csupa jó akarat — hanem egyéb semmi. Bátran rábízhatja ön a verselést másokra. — A tudósítást közöljük. A lap iránti ohajtást teljesítjük.

4785. Márton napjára. Kakas Márton nevében köszönetet mondunk a jó kívánságért, mely e sorokból jött felénk:

Meghívtam volna önt a Márton-ludjára
Gyönyörűségesen szép és nagy májára...
Leválták valahol... de nem látta konyhám
Ez egyszerű oka, hogy önt nem hívhatám.

Láthatja ön ebből, hogy én ur nem vagyok,
Asztalomon nincs sült, s drágabor nem ragyog,
De meleg érzelmek hevítik keblemet,
S önnek azért küldöm üdvözlő versemet.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naplár	Gör.-orosz naplár	☉ Nap-		Izraelit. naplár	☾ Hold-		
			kelet	nyug.		kelet	nyug.	
November			Nov. (ó)		March.			
20 Vasarn.	B23 BA. v.ü.	B22 Jol	8D23 Mih.	7 11 4 19	23 Templ.	2 17 1 53		
21 Hétfő	B. A. avatása	BA. bem	9 Onesiphor	7 12 4 19	24 (fert.	3 34 2 12		
22 Kedd	Cziczelle sz.	Cziezele	10 Erastus	7 14 4 18	25	4 53 2 33		
23 Szerda	Kelemen p.	Kelemen	11 Victor	7 16 4 17	26	6 13 3 3		
24 Csütört.	Ker. János	Fl. Em.	12 Al. János	7 17 4 17	27	7 29 3 38		
25 Péntek	Katalin sz. v.	Katalin	13 A. sz. J.	7 18 4 16	28 Ariel	8 40 4 21		
26 Szomb.	Konr. Zoroar.	Váz r.	14 Fülöp a	7 20 4 15	29 Sab.	9 39 5 15		
Holdnegyed : ● Ujhold 24-én 2 óra 59 perczkor déltután.								

Holdnegyed: ● Ujhold 24-én 2 óra 59 perczkor délután.

TARTALOM.

Szent László diadala a kunokon (képpel). J. M. — Egy másodvirágú fához. Thali K. — Az utolsó budai basa (folyt.). Jókai M. — A mérges növényeket ismerettni kellene. Dr. Kun T. — A tatái vár (képpel). Th. — A kondor keselyűk lakomája Afrikában (képpel). — Pályázati eredmény II. Asztalos mesterségbeli műszavak. — Kisérő észrevételek s egy asztalos-segéd levele Párisból. — Tárház: Kérem a Kazinczy-ünnepélyek ügyében. Lévy J. — Irodalom és művészet. A nemzeti Múzeumban létező tárogatók (rajzokkal). Vegyes hírek. — Vásári melléklet. Magyarország kereskedelmi forgalma. Ipar, gazdaság, kereskedelem. Közintézetek, egyletek. Mi újság? Színházi napló. Szerkesztői mondanivaló. Heti naptár.

A Politikai Ujdonságok 46. számának főtartalma: A zürichi béke aláírva. — Heti krónika. — A Sz. István-társulat közgyűlése nov. 10. — Tárca: Egy pár szó a magyarországi gazdasági egyletekről. Vélemény a divatos gazdasági kiállítás ügyében. — Vidéki közlemények: Gyoma, Brassó stb. Rendes rovatok.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert (lak. uri-utca 12. sz.)

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok előfizetési díja egy negyedévre 2 ft. 50 kr. ujpénz.
A Vasárnapi Ujság és Magyar Sajtó előfizetési díja egy negyedévre 5 „ — „ „